

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMI VE ÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI İLKOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE
YÖNELİK TUTUMLARI**

Melek Yıldız Akın

Zonguldak 2014

**T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM PROGRAMI VE ÖĞRETİM ANABİLİM DALI**

Yüksek Lisans Tezi

**BİRLEŞTİRİLMİŞ SINIFLI İLKOKUL
ÖĞRENCİLERİNİN SOSYAL BİLGİLER DERSİNE
YÖNELİK TUTUMLARI**

Melek Yıldız Akın

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Cevat Eker**

Zonguldak 2014

T.C.
BÜLENT ECEVİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalında 2010628204002 numaralı Melek Yıldız Akın'ın hazırladığı “**Birleştirilmiş Sınıflı İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları**” konulu ~~DOKTORA~~/YÜKSEK LİSANS tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 05/09/2014 Çarşamba günü saat 14:00'te yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezinin onayına OYBİRLİĞİYLE/~~OYÇOKLUĞUYLA~~ karar verilmiştir.

Başkan _____

Doç. Dr. Ali ARSLAN

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Cevat EKER (Danışman)

Üye _____

Yrd. Doç. Dr. Ali SICAK

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../20.....

Doç. Dr. Nakan SARIBAŞ
Enstitü Müdürü

ÖZET

Kurum : BEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Programları Anabilim Dalı
Tez Başlığı : Birleştirilmiş Sınıflı İlkokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları
Tez Yazarı : Melek Yıldız Akın
Tez Danışmanı : Yrd. Doç. Dr. Cevat Eker
Tez Türü, Yılı : Yüksek Lisans Tezi, 2014
Sayfa Adedi : 86

Bu araştırmanın temel amacı, birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemektir. Amaç çerçevesinde var olan durumu tespit etmek amacıyla tarama modellerinden nedensel karşılaştırma modelinden yararlanılmıştır. Araştırmada nicel bir araştırma yöntemi olan anket yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama araçları “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği”dir. Araştırmada kullanılan tutum ölçeği, Ergin (2006) tarafından geliştirilmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ait tutumlarını belirleme amacı taşıyan “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” üçlü Likert tipi ölçektir. Ölçekte yer alan her bir ifade için “Evet”, “Hayır”, “Bilmiyorum” şeklinde öğrencilerin düşüncelerini yansıtabilecekleri cevaplar bulunmaktadır. Ölçekte 12 tane olumlu, 10 tane olumsuz ifade içeren 22 madde bulunmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, 2013–2014 öğretim yılında Zonguldak ili Kdz. Ereğli ilçesinde bulunan ve uygun örnekleme yöntemi ile seçilen 30 birleştirilmiş sınıflı ilkokulda öğrenim görmekte olan 173 dördüncü sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Verilerin analizinde “SPSS 16 for Windows” programı kullanılmıştır. Araştırma ile elde edilen verilerin analizi sonucunda araştırma kapsamındaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının genellikle olumlu olduğu bulunmuştur.

Anne babanın eğitim düzeyi, öğretmenlerin cinsiyeti, öğrencilerin cinsiyeti, öğrencilerin derse ilişkin tutumları üzerinde farklılık yaratmamaktadır. Ancak birinci dönem sonundaki karne notu değişkenleri ve ailelerin gelir düzeyi ile sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Araştırmada elde edilen bulgular yorumlanmış, araştırmaya ilişkin önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler, Birleştirilmiş Sınıf, Tutum

ABSTRACT

Institution : BEÜ Institute of Social Sciences, Department Education Programmes
Title : The attitude of Primary School Students in Multigrade Classes Towards Social Sciences Lesson
Author : Melek Yıldız Akın
Adviser : Asst. Prof. Dr. Cevat Eker
Type of Thesis, Year : MSc. Thesis, 2014
Total Number of Pages : 86

The main purpose of the research is to specify the attitudes of the students' to Social Studies who are at the primary schools which has joined classrooms (for example 1st and 2nd lessons are together or 1,2,3 are all together etc.) in Turkey.

In order to define the existing situation within the main objective, survey technique and casual comparison have been used. Questionnaire technique as a quantitative search method has been used in the survey. "Personal Information Form" and "Social Studies Attitude Scale" are the data collection tools. Attitude scale used in the survey was developed by Ergin (2006). Social Sciences Attitude scale defining the attitude of students towards Social Sciences lesson is a triple Likert type scale. For students to reflect their thoughts, there are different answer options as "yes/I agree" ,"no/I don't agree" and "I don't know". There are totally 22 items including 12 positive expressions and 10 negative expressions.

The sample of the survey is 173 fourth grade students who have been in a school of 30 multigrade classes for 2013-2014 education year. The school is in Kdz. Ereğli, Zonguldak and it is chosen by appropriate sample method.

The collected were analyzed by using, "SPSS 16 for windows" program. As a result of the analysis of the datas, it is understood that the students' attitude towards the Social studies is generally positive.

Parents' education level gender of teachers, gender of students does not make significant difference towards the attitude of the students. However, family income levels and school report results at the end of the first term have a meaningful difference between

the attitude of the students towards Social Studies. The findings are interpreted and some suggestions related to survey are made.

Keywords: Social Studies, Multigrade Class, Attitude

ÖNSÖZ

Öğrencilerin bir derste başarılı olmalarını etkileyen en önemli etkenlerden biri öğrencilerin o derse yönelik tutumlarıdır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının önceden bilinmesi durumunda olumsuz tutumları olumlu hale getirmek için gerekli tedbirler alınabilir.

Bu araştırmada, birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları araştırılmıştır.

Araştırma Zonguldak ili Ereğli ilçesinde seçilen otuz okulda yapılmıştır. Uygulama aşamasında gittiğim okullarda yardımlarıyla yanımda olan sınıf öğretmenlerine ve 4. sınıf öğrencilerine çok teşekkür ederim.

Araştırmanın her aşamasında büyük bir anlayışla bana destek olan, eleştiri ve önerileriyle beni yönlendiren, tez çalışmamı başarılı bir şekilde yürütmemi sağlayan danışmanım ve değerli hocam Yrd Doç. Dr. Cevat EKER'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Çocukları için her zaman en iyisini isteyen, öğrenim hayatım boyunca en büyük destekçilerim canım annem Fatma YILDIZ, canım babam Mustafa YILDIZ ve canım kardeşlerim, biricik yeğenime ve sevgili eşim Haluk AKIN'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR LİSTESİ	xii
GİRİŞ	1
1. PROBLEM DURUMU	2
1.1. Problem Cümlesi.....	4
1.2. Alt Problemler.....	4
1.3. Çalışmanın Amacı.....	5
1.4. Araştırmanın Önemi.....	5
1.5. Sayıtlar.....	6
1.6. Sınırlılıklar.....	6
1.7. Tanımlar.....	6
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	7
2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı.....	7
2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi.....	10
2.3. Sosyal Bilgiler Programı.....	11
2.4. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri.....	17
2.4.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları.....	17
2.4.2. Kazanımlar.....	21
2.4.3. İçerik.....	21
2.4.4. Eğitim Durumu.....	22
2.4.5. Ölçme Değerlendirme.....	23
2.5. Birleştirilmiş Sınıf Kavramı.....	24
2.6. Birleştirilmiş Sınıfları Ortaya Çıkaran Nedenler.....	25
2.7. Dünya’da ve Türkiye’de Birleştirilmiş Sınıfla Öğretim.....	26

2.8. Birleştirilmiş Sınıfları Oluşturma Biçimi	27
2.9. Birleştirilmiş Sınıflarda Derslerin İşlenişi	28
2.9.1. Birleştirilmiş Sınıflarda Seviye Grupları	31
2.9.2. Birleştirilmiş Sınıflarda İlgi Grupları	32
2.10. Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasının Avantajları	33
2.11. Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasının Dezavantajları	33
2.12. Tutum Nedir?	35
2.13. Tutum Davranış İlişkisi	36
2.14. Tutum Oluşturucu Öğeler	38
2.15. Tutum ve Başarı	39
2.16. Sosyal Bilgiler ve Tutum	40
2.17. İlgili Araştırmalar	41
2.17.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	41
2.17.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	47
3. YÖNTEM	51
3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme	51
3.3. Veri Toplama Araçları	55
3.4. Verilerin Elde Edilmesi	56
3.5. Verilerin Analizi	57
4. BULGULAR VE YORUM	58
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	58
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	60
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	61
4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	62
4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	64
4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar	65
SONUÇ	67
KAYNAKÇA	71
EKLER	83
Ek 1. Anket İzin Yazısı	83
Ek 2. Tutum Ölçeği	84

TABLolar LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Tablo 2.1: Sosyal Bilgiler Programında Verilen Beceriler	14
Tablo 2.2: Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerler	15
Tablo 2.3: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Temaları	16
Tablo 2.4: 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri	21
Tablo 2.5: Birleştirilmiş Sınıfları Oluşturma Biçimleri	28
Tablo 3.1: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları	52
Tablo 3.2: Örnekleme Giren Okullardaki Öğrencilerin Cinsiyet ve Sayıları	52
Tablo 3.3: Öğrencilerin Anne ve Babalarının Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımları	53
Tablo 3.4: Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımları	53
Tablo 3.5: Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Dağılımları	54
Tablo 3.6: Sosyal Bilgiler Dersi Birinci Dönem Karne Notlarına Göre Öğrencilerin Dağılımları	54
Tablo 3.7: Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Dağılımları	54
Tablo 3.8: Olumlu Madde, Olumsuz Madde Değerlendirme Tablosu	55
Tablo 3.9: Birleştirilmiş Sınıflı İlkokulların Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinde Maddelere Katılma Derecelerine İlişkin Aralık Değerlerinin Sınırları	56
Tablo 4.1: Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Genel Tutumlarının Düzeyi	58
Tablo 4.2: Birleştirilmiş Sınıflı İlkokullarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları	59
Tablo 4.3: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre t- testi Sonuçları	60
Tablo 4.4: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Başarı Notlarına Göre Dağılımları	61
Tablo 4.5: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Akademik Başarı Notuna İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları	61

Tablo 4.6: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	62
Tablo 4.7: Öğrencilerin Tutum Puanları Ortalamasının Annenin Eğitim Düzeyine Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları.....	63
Tablo 4. 8: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı.....	63
Tablo 4.9: Öğrencilerin Tutum Puanları Ortalamasının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları.....	64
Tablo 4.10: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre t- testi Sonuçları.....	64
Tablo 4.11: Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Durumunun, Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri	65
Tablo 4.12: Ailelerin Aylık Gelir Düzeyine Göre Öğrencilerin Tutum Puanları Ortalamasının Kruskal Wallis H Sonuçları	66

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1: Sosyal Bilgiler Dersinin Kapsamı 9

KISALTMALAR LİSTESİ

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NCSS : Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi

GİRİŞ

Birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenip aralarındaki ilişkinin tespit edildiği bu çalışma beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, problem durumu kısaca tanımlanmaya çalışılmış ve araştırmanın amacı, önemi, alt problemleri, sınırlılıkları ve sayıltıları açıklanmıştır.

İkinci bölümde, literatürde geçen konu ile ilgili kavramlar irdelenmiştir. Konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında daha önce yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

Üçüncü bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve verilerin analizinde kullanılacak istatistiksel yöntemlerle ilgili açıklamalar yapılmıştır.

Dördüncü bölümde, araştırmadaki alt problemlere ilişkin bulguların istatistiksel çözümlenmesine ve bunun sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Bulgular ışığında yorumlar yapılmaya çalışılmıştır.

Beşinci bölümde, elde edilen bulgular çerçevesinde ortaya çıkan genel sonuçlar sıralanmış, uygulamaya ve araştırmacılara yönelik önerilerde bulunulmuştur.

1. PROBLEM DURUMU

Eğitim, insanlık tarihi kadar eski bir inceleme alanıdır ve günümüze kadar birçok tanımı yapılmıştır.

Eğitim; belli amaçlara göre insanların davranışlarının planlı olarak değiştirilmesi ve geliştirilmesinin yasa ve ilkelerini bulmaya ve bu amaçla teknikler geliştirmeye çalışan bilim dalıdır (Erden ve Akman, 2012: 14).

Erden (2011) eğitimi; toplumda var olan kültürü bireylere aktarmada, benimsetmede, geliştirmede bir araç ve bireyde yeni davranış meydana getiren, var olan davranışı değiştiren etkinlikler olarak tanımlarken Sönmez (2010: 10) eğitimi; fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci olarak tanımlamaktadır.

Eğitim, ortak değerleri, inançları, kültürü, siyasi rejimi benimseyen yurttaş tipinin yetiştirilmesi ve toplumsal mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasının en etkin yoludur. Her toplum kültürünü gelecek nesillere aktarıp benimsetmeyi amaçlar (Erden, 2000).

Türkiye'de Türk Millî Eğitim Sistemi, rgn eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır (Erden, 2011: 10). Örgün eğitim; okul öncesi, ilkokul, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. 4 yıl süreli ve zorunlu olan ilkokul ile yine 4 yıl süreli ve zorunlu ortaokul ilköğretimi oluşturmaktadır (MEB, 2012a). Okul çatısı altındaki eğitim okul öncesi ile başlayıp ilkokul ile devam eder. Bu nedenle gelecek nesillerin temelleri ilkokul sıralarında atılmaktadır. Tanımlarına baktığımızda eğitimin amacının, her çocuğun iyi birer vatandaş olabilmesi için gerekli temel bilgi, beceri ve davranışları kazanmasını sağlamak olduğu görülmektedir. Eğitimin amaçlarına ulaşmak için ilkokullarda okutulan derslerden biri 1.2.3. sınıflarda hayat bilgisi, 4.sınıflarda ise sosyal bilgilerdir (Ergin, 2006).

Sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin kendilerini rahat ifade edebildikleri ortamlarda, zgr düşünen ve kendini gerçekleştiren bireyler yetiştirmeyi, olayları

algılama ve şekillendirme becerilerini kazandırılmayı amaçlayan bir programdır (Kaya, 2011). Eğitim sistemimiz içerisinde yer alan sosyal bilgiler dersi ile bilinçli, sosyalleşmiş, huzurlu, hem kendine hem de yurduna faydalı yurttaşlar yetiştirilebilir. Aynı zamanda ülkemizde okutulan sosyal bilgiler dersi, öğrencilerin üyesi olduğu toplumun kültürel değerlerini tanımasını sağlayabilir. Öğrencilerin görev ve sorumluluklarının farkında olan bir yurttaş olarak yetişmesini sağlayacak temel bilgi ve kültür sosyal bilgiler dersi ile kazandırabilir. Sosyal bilgiler dersi bağımsız sınıflarda okutulmasının yanında birleştirilmiş sınıflarda da okutulmaktadır.

Birleştirilmiş sınıf kavramını Çınar (2004), köy ve kasabadaki ilköğretim okullarında farklı sınıf seviyesindeki öğrencilerin, öğretmen ve derslik sayısının yetersizliği, öğrenci sayısının azlığı gibi nedenlerden dolayı bir sınıfta toplanarak eğitim öğretim çalışmalarının sürdürüldüğü sınıftır, şeklinde ifade etmektedir.

Birleştirilmiş sınıf uygulaması kırsal bölgelere yönelik bir öğretim uygulamasıdır. Bağımsız sınıflar ile birleştirilmiş sınıflar arasında birçok fark varken en öne çıkanı, öğretim farkıdır. Müstakil sınıflar bütün dersleri öğretmenli geçirirken birleştirilmiş sınıflarda öğrenciler, öğretmenleri diğer sınıfla ilgilenirken bireysel olarak çalışırlar (Kılıç ve Abay, 2009). Ülkemizde kent merkezlerindeki sosyal, kültürel ve ekonomik imkanların daha fazla olması nedeniyle köy ve kasabalardaki nüfus gittikçe azalmaktadır. Kırsal kesimdeki nüfustaki düşüş okula da yansımakta öğrenci sayısı gün geçtikçe azalmaktadır. Bu nedenle birkaç öğrenciden oluşan sınıflara birer öğretmen vermek yerine birkaç sınıf birleştirilerek bir öğretmen tarafından okutulması uygun görülmüştür.

Daha önceleri birleştirilmiş sınıf ve müstakil sınıflarda farklı programlar uygulanırken 2000-2001 öğretim yılından bu yana bu sınıflarda aynı program uygulanmaktadır (Yılmaz, 2011). Birleştirilmiş sınıflarda sosyal bilgiler eğitimi önemli bir yer tutar. Bireyin sosyal hayatla bağıını sağlayan bu dersin işlenmesinde programın, bağımsız sınıf öğrencileri dikkate alınarak hazırlanması ve öğrenme ortamlarının olumsuz olmasından kaynaklanan nedenlerle öğrencilerin derse karşı tutumu olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Abay, 2007).

Tutum, bireyin herhangi bir şeye veya duruma karşı bireysel seçimini etkileyen, içsel bir durumdur (Uzun, 2006). Tutumlar sadece duygu veya düşünce değildir. Tutumların üç ayrı boyutu vardır. Bunlardan bilişsel boyutu, kişinin tutumla ilgili inançlarından oluşurken; duyuşsal boyutu, bireyin tutum konusunda gösterdiği duygu ve heyecanlardan oluşur. Davranışsal boyut ise, bireyin tutuma ilişkin gözlenebilir faaliyetleridir (Cüceloğlu, 2008). Yapılan çalışmalarda sosyal bilgiler dersinde genellikle bilişsel ve devinişsel kazanımlara ağırlık verildiği dolayısıyla duyuşsal özelliklerin arka plana atıldığı görülmektedir. Birey, olumsuz tutuma sahip olduğu durumlara karşı ilgisiz kalır, onu sevmez ve onunla uğraşmaz. Olumlu tutum geliştirmek ise öğrencilerin derslerde öğrenmelerini ve başarılarını etkileyecektir (Ergin, 2006). Dersin öğrenciler tarafından olumsuz tutum geliştirilerek, ihtiyaç görülmemesi, çekici gelmemesi, dersin sevilmemesi; hedefi milli kültürünü nesilden nesile aktaran, ülkesi ve milleti için çalışan, sorumlu bireyler yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşamamasına neden olabilmektedir.

Birleştirilmiş sınıflarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının önceden belirlenmesi ve öğrencilerin ihtiyaçları doğrultusunda öğrenme ortamlarının düzenlenmesi, öğrencilerin derse ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkileyecek değişik stratejiler kullanma açısından önemli görüldüğünden böyle bir çalışmaya gerek duyulmuştur.

1.1. Problem Cümlesi

Birleştirilmiş sınıflı ilkökul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları cinsiyetlerine, akademik başarılarına, ailelerinin eğitim düzeyine, öğretmenlerinin cinsiyetine, ailelerin aylık gelir düzeyine göre değişmekte midir?

1.2. Alt Problemler

Birleştirilmiş sınıflı ilkökul öğrencilerinin;

- 1) Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ne düzeydedir?
- 2) Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları cinsiyete göre değişmekte midir?

- 3) Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları öğrencilerin akademik başarılarına göre değişmekte midir?
- 4) Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları ailelerin eğitim düzeyine göre değişmekte midir?
- 5) Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları öğretmenlerin cinsiyetine göre değişmekte midir?
- 6) Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları ailelerin aylık gelir düzeyine göre değişmekte midir?

1.3. Çalışmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemektir. Araştırmada birleştirilmiş sınıflı okullardaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları öğrencilerin cinsiyeti, ailelerinin eğitim düzeyi ve gelir düzeyleri, birinci dönem sonundaki sosyal bilgiler dersi karne notları ve öğretmenlerinin cinsiyeti gibi değişkenler açısından incelenmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bağımsız sınıflarda her sınıfa ait bir öğretmen olmasına karşın kırsal kesimlerde birleştirilmiş sınıflarda birkaç sınıf birleştirilerek bir sınıf öğretmeni görevlendirilir. Böyle durumlarda uygun eğitim ortamının olmaması ile birlikte öğrencilerin derslere karşı tutumları da daha büyük önem taşır. Öğretimin verimli bir şekilde ilerlemesi için öğrencilerin o derse ait geliştirdikleri duygular ve değerlerin de olumlu olmasının önemli olduğu bilinmektedir. Tutumların olumsuz olması ise, öğrenme ortamını olumsuz etkilemekte ve akademik başarıyı düşürmektedir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ait tutumları bilindiği takdirde olumsuz durumları olumlu hale dönüştürücü tedbirler alınabilir ve öğretim hizmetlerinin niteliği artırılabilir.

1.5. Sayıtlar

Araştırmaya katılan deneklerin, yanıtlarında içten oldukları varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma, 2013 / 2014 öğretim yılı, Zonguldak ili Ereğli ilçesindeki birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda 4. sınıfta okuyan 173 öğrenci ve öğrencilerin ölçme aracındaki maddelere verdikleri yanıtlar ile sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda bilinçli, sorumluluk sahibi ve demokratik vatandaş yetiştirmek amacıyla okutulan derstir.

Tutum: Öğrencilerin tutum ölçeğinden aldıkları puandır.

Birleştirilmiş Sınıf: Birden fazla sınıfın bir arada öğrenim gördüğü okuldur.

Akademik Başarı: Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin birinci dönem karne notlarıdır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde konuyla ilgili kavramlar, daha iyi anlaşılabilmesi için ayrıntılarıyla açıklanmıştır.

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal bilgiler ilkököl ve ortaokullarda okutulan temel derslerden biri iken sosyal bilgiler ve sosyal bilimler kavramlarının karıştırıldığı, birbirlerinin yerine ve aynı anlamda kullanıldıkları görülmektedir (Köken, 2002). Sosyal bilimler ile sosyal bilgileri kesin ve net çizgilerle ayırmamak da amaç ve muhteva yönünden bazı farklılıklar göstermektedirler. Sosyal bilim; insan, insanlara ait değerler ile insanların çevreleri ile olan ilişkilerini inceleyen disiplinler topluluğudur (Kabapınar, 2012; Keçe ve Merey, 2011). Sosyal bilimler, "Davranış Bilimleri" ya da "Beşeri Bilimler" olarak da isimlendirilmektedir (Keçe ve Merey, 2011).

Sönmez'e (2010: 2) göre ise sosyal bilimler; insan tarafından üretilen gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bu süreç sonunda elde edilen dirik bilgiler bütünüdür. Bu anlamda sosyal bilimler; insanın insanla, çevresiyle ve kurumlarla etkileşiminden doğan bilimler topluluğudur denilebilir.

Kısakürek'e (1989) göre, sosyal bilimler insanın kendisiyle, çevresiyle ve diğer insanlarla olan ilişkilerini inceleyen bir bilim dalı (akt. Uzun, 2006), Safran'a (2014) göre ise değişimi ve sürekliliği inceleyen bir bilim dalıdır. Gelişim ve değişim ile yenilenen sosyal bilimler, eğitimde bir bilgi kaynağı, eğitim ise sosyal bilimlerin uygulama alanıdır. Bu uygulama alanı içerisinde sosyal bilgiler kavramı ortaya çıkmıştır.

Sosyal bilgiler; bireyin yaşadığı ülke ve dünya koşullarında bilgiye ve mantığa dayalı karar alıp, sorun çözebilen bir vatandaş olması amacıyla, sosyal ve beşeri bilimlerin bilgilerinin harmanlanıp kullanıldığı bir öğretim programıdır (Öztürk, 2012).

Sosyal bilgiler; ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır (Erden ve Akman, 1998: 8).

Barth (1991) ise sosyal bilgileri; belirli sosyal konularda vatandaşlık becerilerinin kullanılması için sosyal ve beşeri bilimlere ait kavramların disiplinler arası bütünleştirilmesidir, şeklinde tanımlar.

Güngördü'ye (2002) göre sosyal bilgiler; bireyin sosyal ve fiziki çevresi ile etkileşimi ve bu etkileşimin geçmiş, bugün ve gelecekteki şekillerinin incelendiği bir derstir. Sosyal bilgiler bireylerin çevresiyle ve dünya ile olan ilişkilerini öğrenmesini, bireyin kendini ve geçmişini tanımasını sağlamayı amaç edinen bir derstir. Yine sosyal bilgiler, ülkesini ve milletini seven ve onlar için fedakarlıkta bulunarak gayret içinde çalışan, bilinçli, bilgili, demokratik bireyler hedefleyen bir alandır.

Sosyal bilgiler dersi sorumluluk sahibi vatandaş yetiştirmeye bağlantılı olarak bilgi, tutum ve becerilerin kazanılmasıyla ilişkili bir derstir (Uzun, 2006). Fertlerin sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşimini, geçmiş ve gelecek ilişkisi altında inceleyen ve sınıf ortamında bireylere aktarımını öngören bir derstir.

Sosyal bilgiler; sosyal bilimlerden elde edilen bilgilerin derlenip düzenlendiği, öğrencilere öğretilen bilgi, tutum, davranış ve öğretim etkinliklerinin yer aldığı bir ders olarak tanımlanabilir.

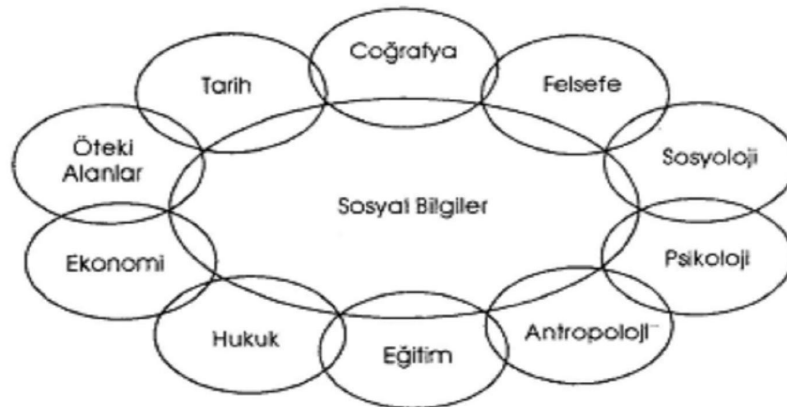
Sosyal bilgiler dersi Milli Eğitimin etkin birer vatandaş yetiştirmek amacıyla eğitim programına dahil ettiği bir derstir. Sosyal bilgiler, bireyin sosyalleşmesini sağlamak amacıyla; sosyal bilimler ve yurttaşlık bilgisi dahilinde sosyoloji, psikoloji, felsefe, hukuk, antropoloji, tarih, coğrafya ve ekonomi gibi konuları yansıtır. Bu konuları bir ünite altında birleştirip harmanlar ve okul ortamında öğrencilere sunar (MEB, 2005).

Köken'e (2002) göre sosyal bilgiler, sosyal bilimlerden seçilmiş olan konuların öğrenci seviyesine uygun şekilde sadeleştirilmiş ve düzenlenmiş halidir. Sosyal

bilgiler dersinin konuları toplumun önemli olarak gördüğü ve her gün karşılaştığı sosyal problemlerdir.

Günümüzde, toplumsal gelişmelerin hızla artması ve yeni bilimsel bilgilerin elde edilmesiyle birlikte sosyal bilimlerin içerisinde yeni disiplinler oluşmaktadır. Bu durum disiplinler arası çalışmaların yapılması gereğini ortaya çıkarmıştır (Sözer, Yaşar, Can, 1998: 7). Sosyal bilgiler de, sosyal bilimleri oluşturan disiplinler arası bir disiplindir (Sönmez, 2010). Tarih, coğrafya, idari bilimler, sosyoloji, psikoloji, siyasal bilimler, hukuk, ekonomi, antropoloji sosyal bilimlerin disiplinlerinden bazılarıdır (Oruç ve Ulusoy, 2008). Sosyal bilgilerin içeriği bu disiplinlerden destek alınarak hazırlanmaktadır (Kaya, 2011). Örneğin sosyal bilgilerin de bilgi kaynaklarından olan antropoloji, ırkların davranışlarının farklılığını, geçmişte yaşamış ve günümüzde var olan toplumların kültürel özelliklerini inceler. Son yıllarda sosyal bilgiler dersinde de kültür kavramı üzerinde durulmakta, öğrencilerin dış dünyaya kayıtsızlıklarını azaltmak ve diğer kültürlerle ilgili bilgi sahibi olmaları istenmektedir. Bir diğer disiplin olan psikoloji, insan davranışını bilimsel olarak inceler. Sosyal bilgiler dersinde psikolojinin veri ve araçları kullanılarak, öğrencilerin kendinin ve diğer bireylerin duygu, düşünce ve davranışlarını anlamlandırılmaları istenmektedir (Safran, 2014).

Şekil 2.1: Sosyal Bilgiler Dersinin Kapsamı

Kaynak: Ersan Sözer, Şefik Yaşar ve Gürhan Can (1998); “*Sosyal Bilgiler Öğretimi*” Anadolu Üniversitesi Yayınları, s: 7

Sosyal bilgiler kapsamına baktığımızda toplumsal yaşamı ilgilendiren tüm alanlar sosyal bilgilerin konu alanı olabilir. Fakat bu disiplinlerin kendi özel ilke ve çalışma alanları sosyal bilgilerin konu alanına girmeyebilir. Sosyal bilimlerin geniş bir konu alanı olduğu buna karşılık sosyal bilgilerin temelleri sosyal bilimlere dayanan daha dar bir konu kapsamına sahip olduğu belirtilebilir. Sosyal bilimlerin ekonomi, sosyoloji, antropoloji, tarih, siyasal bilgiler gibi disiplinlerden oluşması, sosyal bilgiler dersinin de bu disiplinlerden faydalanması sosyal bilgilerle sosyal bilimlerin birçok ortak özelliğinin ortaya çıkmasına neden olmuştur.

2.2. Sosyal Bilgiler Dersinin Tarihi Gelişimi

Sosyal bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı tam olarak bilinmemekle birlikte insanoğlunun var oluşu itibariyle fen ve sosyal eğitimi başlamıştır diyebiliriz. Çünkü bireyler, doğal ve toplumsal bir çevrede doğar, büyür ve hayatını kaybeder. Bu süre içerisinde hayatın idame edilebilmesi için gerekli olan yemek, içmek, barınmak, korunmak gibi bilgi, beceri ve davranışların kazandırılması gerekir. Bireyin içinde yaşadığı toplum bunların kazandırılmasında etkilidir. Bu nedenle sosyal bilgiler eğitimi insanoğlunun tarihi kadar eskidir, denilebilir (Sönmez, 2010).

Sosyal bilgiler, eğitimde ilk kez 1916 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde orta dereceli okulların programını düzenleyen bir komite tarafından kullanılmıştır. 1950'li yıllara kadar sosyal bilgiler eğitimi tarih ve coğrafya olarak uygulanmış ve birçok eleştiriler almıştır. 1970'lerde ise 'Yeni Sosyal Bilgiler' ismi ile reform yapılarak programa sosyal bilimlerin diğer disiplinlerinden olan antropoloji, psikoloji, ekonomi, siyaset bilimi gibi alanlar eklenmiştir. 1990'larda ise Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (NCSS) programı yapılandırmacı anlayış ile yeniden düzenlemiştir (Safran, 2014). Bizde ise 1968 yılına kadar sosyal bilgiler programlarımıza girmemiştir. Fakat Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık bilgisi okutulmakta, öğrencinin bu derslerden aldıkları notlar toplanıp ortalaması sosyal bilgiler notu olarak verilmekteydi. Bu nedenle derslerin birbirini tamamlar nitelikte olduğu fikri ortaya atılmıştır. 1962 yılında 'Toplum ve Ülke İncelemeleri' adı altında bu dersler birleştirilmiştir (Güngördü, 2002). 1968 yılında ise sosyal bilgiler dersi

olarak bugünkü ilkokul programında yer alan adını almıştır. Önceleri 4. ve 5. sınıflarda okutulurken sonraki yıllarda 6. ve 8. sınıflarda da okutulmaya başlanmıştır. 1980’li yıllarda tek disiplinli ‘Milli Tarih’ ve ‘Milli Coğrafya’ dersleri okutulurken, sosyal bilgiler 1998’de 4. sınıftan 7. sınıflara kadar okutulacak olan bir ders programı olmuştur. Sosyal bilgiler programı dünyada var olan gelişmelerden etkilenerek bu gelişmelere paralel olarak şekil almıştır. 1968 programı ABD’de ortaya atılan ‘yeni sosyal bilgiler’ fikrinden yola çıkarak hazırlanmıştır. Son olarak ise 2005 yılında 1998’de temelleri atılan yeni sosyal bilgiler programı Türkiye’nin her yerinde uygulanmaya başlanmıştır (MEB, 2005; Kaya, 2011).

Yeni sosyal bilgiler öğretim programı, eğitimde yeni bir yaklaşım olan yapılandırmacılığı benimseyen bir ders olmuştur. İlkokullarda sosyal bilgiler öğretim programı 4. sınıflarda haftada üçer ders saati olmak üzere toplam 36 haftada 108 saatlik bir ders olarak uygulanmaktadır.

2.3. Sosyal Bilgiler Programı

Türkiye’de sosyal bilgiler öğrencilerin geçmişlerini öğrenerek, gelecekte karşılaşılabileceği sorunlara, geçmişlerinden yola çıkarak çözüm bulmalarını sağlaması, geleceklerini yönlendirmesi ve bilinçli Türk vatandaşları yetiştirmesi nedeniyle çok önemli bir derstir (Akdağ, 2009).

2005 sosyal bilgiler programı;

- 1) Her öğrencinin birey olarak kendine özgü olduğunu kabul eder.
- 2) Öğrencilerin gelecekteki yaşamlarına ışık tutarak, bireylerden beklenen niteliklerin geliştirilmesine duyarlılık gösterir.
- 3) Bilgi, kavram, değer ve becerilerin gelişmesini sağlayarak, öğrenmeyi, öğrenmenin gerçekleşmesini ön planda tutar.
- 4) Öğrencileri düşünmeye, soru sormaya ve görüş alışverişi yapmaya özendirir.
- 5) Öğrencilerin fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
- 6) Milli kimliği merkeze alarak, evrensel değerlerin benimsenmesine önem verir (MEB, 2006: 45–46).

Sosyal bilgiler programı;

Toplumsal problemlere karşı duyarlı öğrenciler yetişmesini sağlayabilir. Program ile öğrenciler kendi gelenek ve görenekleri çerçevesinde sorumluluk sahibi öğrenciler olarak yetişebilirler. Program, içerisine dahil olan her öğrenci için uygun yöntem ve teknikleri barındırır. Öğrencinin öğrenme sürecinde deneyimler yaşamasına olanak verir.

Yeni sosyal bilgiler programı yetiştirmek istediği bireyler ve amaçlar açısından farklı bir yaklaşım getirmiştir. Programda, sosyal bilgiler dersi ile yaşadığı dönemin gerisinde kalmamak için gerekli olan temel bilgi ve becerilere sahip, hak ve sorumluluklarının farkında olan, sosyal bilgilerin kapsadığı konuları bilen, bunları davranışa dönüştüren bireyler yetiştirmek amaçlanmıştır. Bunu yaparken sosyal bilgiler dersinin üç geleneği olan vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimler, yansıtıcı düşünmeyi sentezleyerek kullanmıştır (Kaymakçı, 2009).

Öztürk'e (2012) göre; vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi ile toplumun temel değer ve inançları telkin edilerek, mevcut durumun devamı sağlanmak istenir. Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler eğitimi ile sosyal bilimlere ait bilgi, beceri ve değerler kazandırılarak etkili bir vatandaş yetiştirmek amaçlanır. Yansıtıcı araştırma olarak sosyal bilgiler öğretimi ile öğrencilerin problem çözme ve karar alma becerilerini öğrenip uygulamaları hedeflenmektedir.

Yeni sosyal bilgiler programı yapılandırmacı yaklaşımı temel almıştır ve içerisinde yapılandırılmış bilgiler yer almaktadır. Öğrencilerin de bu bilgileri yapılandırabilmesi hedeflenmektedir (Oruç ve Ulusoy, 2008). Bu yaklaşım ile sosyal bilgiler programındaki bilgi yükü hafifletilmiştir. Program bilgi, beceri ve yeterliliklerin kazanılması için etkinliklerle öğrencinin aktifliği sağlanarak, süreç içine dahil olacağı bir hale getirilmiştir (Yapıcı ve Demirdelen, 2007: 205).

Kritik düşünme, yaratıcı problem çözme, bilgiyi gerçek hayatta kullanma becerilerine sahip olma düşüncesi ile okulları iyileştirme çabası içine girilmiş ve yapılandırmacı yaklaşım ortaya çıkmıştır. Yapılandırmacı yaklaşım pedagojiye uygun olmayan programa, teslimiyetçi olan öğrenen rolüne, geleneksel olan

öğretmene, kuralcı sınıf atmosferine değişimi getirmiştir (Tanwer, 2012). Geleneksel sınıfta, sabit programa uyulması son derece önemlidir. Faaliyetler ders ve çalışma kitaplarına dayanmaktadır. Öğrenciler üzerine bilgi kazanacak boş levha olarak görülür. Öğretmeler sınıfta didaktik bir şekilde davranır. Değerlendirme sonuç odaklıdır. Öğrenciler genellikle yalnız çalışır. Yapılandırmacı yaklaşım anlayışında ise öğrencinin soruları çok değerlidir. Öğrenciler birer düşündürdür ve çeşitli teoriler ortaya atarlar. Öğrenim bir süreçtir ve öğrenci bu sürece interaktif olarak katılır. Değerlendirme ve öğrenme süreci iç içe geçmiştir. Öğrenciler çoğunlukla grup çalışması yaparlar. Gerçek öğrenme eğlencelidir ve öğrenme özünde motive edicidir. Öğrenciler kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaktadır. Özdenetim kendilerindedir. Öğrenme sürecinde öğrenci akranları ve öğretmeni ile sıkı bir işbirliği içindedir. Öğrenme sürecinde öğrenen bazen öğretmen de olabilir (Dowling, 1995). Burada öğretmenlerin üzerine düşen bilinçli bir rehberlik yaparak, kazandırılmak istenen özellikleri barındıran bir sınıf ortamı oluşturmak ve bu özellikleri kendileri de taşıyarak öğrencilere örnek olmaktır (Butler ve Cuenca, 2009). Eğitimciler sosyal bilgiler dersinde, öğrencilerin çeşitli yöntemler, stratejiler, kavram ve fikirleri kullanarak hem geçmişte yaşanan hem de günümüzde karşılaşılabileceği durumları fark etmelerini sağlamaya çalışırlar (Busey, 2009). Örneğin; öğrencilere pasif okuma veya derslerde bilgi ezberlemenin aksine, tarihsel sürece katılmak gibi eşsiz bir fırsat sağlanabilir. Tarihsel kalıntıları gezmek, görmek, tanımak, incelemek öğrencilere ırkçılık, önyargı, yoksulluk, toplumlar, kültürler, dinler, olaylar ve kahramanlar gibi önemli sosyal kavramları kavramada yardımcı olacaktır. Bu ders, planlamada uzun zaman alabilir fakat sonuç olarak elde edilen kazanımlar bu çabaya değerlidir (Waters, 2009).

Yeni sosyal bilgiler programının temel aldığı bu yapılandırmacı yaklaşım öğrencileri öğrenen olarak ifade eder. Öğrenenler sınıfa belli bir bilgi birikimiyle gelirler ve yeni bilgiyi araştırıp keşfederek, oluşturup yorumlayarak önceki bilgileri ile bu bilgiler arasında bağ kurarak zihninde yeniden yapılandırır ve özümserler. Öğrenme sürecinde öğrenen yalnızca okuyup, dinleyip öğrenmeye çalışmak yerine ortaya yeni fikirler atma, bunu deneme, sorgulama, düzenleme vb. gibi bir dizi aşamadan geçerek etkin olarak öğrenme yaşantısına dahil olur. Öğretmenler ise

öğrenme çevresini öğrenenlerin ön bilgilerini tespit ederek öğrenenlerle birlikte fikirler yürüterek düzenlerler. Yapılandırmacı yaklaşım öğrenenlerin ön yaşantılarına, bilgi ve inanç seviyelerine, güdülenme durumlarına önem verir. Güdülenme seviyesi yüksek ve tutumu olumlu yönde olan öğrenen öğrenmekten zevk alır, sürece daha aktif ve istekli şekilde dahil olur. Merak duygusu ve heyecanı canlı tutulur. Buradan yola çıkarak da sosyal bilgiler programı; öğrenciyi merkeze alan, öğretmeyi değil öğrenme becerisini öğrenmeyi önemseyen, çoklu zekâ kuramı ile desteklenen, öğrencinin merakını destekleyen, öğrenenin çevreyle etkileşime girdiği bir programdır denilebilir.

Yeni sosyal bilgiler programında kavram, beceri ve değerlerin öğrencilere kazandırılmasının önemi vurgulanmıştır (Tokcan ve Alkan, 2013).

Beceri; öğrencilerde, öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir (MEB, 2005). 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde kazandırılması hedeflenen beceriler şöyledir:

Tablo 2.1: Sosyal Bilgiler Programında Verilen Beceriler

Üniteler	Doğrudan Verilecek Beceri
1.Kendimi tanıyorum	1-Kanıtı tanımlama ve kullanma
2.Geçmişimi öğreniyorum	2-Bilgiyi kullanabilir biçimde planlama ve yazma
3.Yaşadığımız yer	3- Mekanı algılama
4.Üretimden tüketime	4- Tablo, diyagram ve grafik okuma
5.İyi ki var	5-Karşılaştırma yapma
6.Hep birlikte	6- Sebep sonuç ilişkisini
7.İnsanlar ve yönetim	7- Karar verme
8.Uzaktaki arkadaşım	8-Kütüphane ve referans kaynakları kullanma

Kaynak: Tuna yayınları (2012); 4.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabı

Sosyal bilgiler dersinin kazandırmayı amaçladığı beceriler ile öğrencilerden; bilimsel bilgilere ulaşma yollarını bilmesi, elde ettiği bilgileri düzenleyip analiz edebilmesi, bu bilgiyi kullanabilmesi, eleştirel yaklaşım karşılaştırma yapabilmesi, sebep sonuç ilişkisi kurabilmesi, tablo ve grafikleri okuyup yorumlayabilmesi beklendiğini söyleyebiliriz. Bu becerilerin kazanılması programda yer alan konuların daha kalıcı şekilde öğrenilmesini sağlayabilir.

Değer, bir toplumun kendi varlık, birlik beraberlik ve devamını sağlamak için toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç ve inançlar olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2005). Her toplumun, kendi değerleri ile tutarlı olarak gençlerin davranışlarını şekillendirme yolları vardır. Değerler, aile hayatı, toplumsal yaşam ve okul deneyimleri ile kazandırılabilir (Parker ve Jarolimek, 1984).

Tablo 2.2: Sosyal Bilgiler Programında Verilen Değerler

Öğrenme Alanı	Doğrudan Verilecek Değer
1-Kendimi tanıyorum	Duygu ve düşüncelere saygı ve hoşgörü
2-Geçmişimi öğreniyorum	Türk büyüklerine saygı, aile birliğine önem verme ve vatanseverlik
3-Yaşadığımız yer	Doğa sevgisi
4-Üretimden tüketime	Temizlik, sağlıklı olmaya önem verme
5-İyi ki var	Bilimsellik
6- Hep birlikte	Yardıms severlik
7- İnsanlar ve yönetim	Bağımsızlık
8- Uzaktaki arkadaşım	Misafirperverlik

Kaynak: Tuna yayınları (2012); 4.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabı

Sosyal bilgiler dersi; doğa sevgisini aşıl原因, kişisel bakıma önem veren ve nasıl yapılacağını öğreten, yardıms sever yurttaşlar yetiştirmeyi hedefleyen, özgürlükçü, Türk gelenek ve göreneklerini benimseyen ve bunu nesillere aktarmayı amaçlayan bir derstir. Sosyal bilgiler dersi bireysel farklılıklara saygı duyan, hoşgörülü bir nesil hedefler.

Programın bir diğer ögesi de kavramlardır. Kavram, olgulardan yola çıkarak geliştirilen bir zihinsel yapıdır. Kavramlar, sosyal bilgilerde öğrencilerin akademik başarılarını olumlu yönde etkiler, doğru ve yanlış ayırt etmede yardımcı olur (Safran, 2014). Yeni sosyal bilgiler programında (4–7. sınıf) yaklaşık 160 kavram kullanılmıştır. Bu kavramlar sosyal bilimlerin sosyal bilgileri etkilemesi oranına paralel olarak programa dahil edilmiştir. Öğrencilerin seviyeleri, ihtiyaç ve ilgileri göz önüne alınarak hangi kavramın hangi sınıfta yer alacağına karar verilmiştir (Kaymakçı, 2009).

4. sınıf sosyal bilgiler programında yer alan kavramlar şunlardır:

Afet, aile, akrabalık, cumhuriyet, çevre, bütçe, dayanışma, davranış, istek ve ihtiyaçlar, meslek, doğal ortam, meslek, hava durumu, hava olayı, giyim, sorumluluk, para, benzerlik, farklılık, bölge, beşeri ortam (MEB, 2005). Bu kavramların öğrenciler tarafından bilinmesi sosyal bilgiler dersinin daha verimli geçmesini, kavramları yerinde ve uygun anlamda kullanmaları kalıcı öğrenmeyi sağlayabilir.

Bu kavram, beceri ve değerler 4. sınıflarda şu tema ve öğrenme alanlarında verilmeye çalışılır.

Tablo 2.3: 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersi Temaları

Tema No	Öğrenme alanı	Tema adı
1	Birey ve toplum	Kendimi tanıyorum
2	Kültür ve miras	Geçmişimi öğreniyorum
3	İnsanlar-yerler ve çevreler	Yaşadığımız yer
4	Üretim dağıtım ve tüketim	Üretimden tüketime
5	Bilim teknoloji ve toplum	İyiki var
6	Gruplar kurumlar ve sosyal kültür	Hep birlikte
7	Güç yönetim ve toplum	İnsanlar ve yönetim
8	Küresel bağlantılar	Uzaktaki arkadaşlarım

Kaynak: Tuna yayınları (2012); 4.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabı

Sosyal bilgiler dersinde;

Kendimi tanıyorum teması ile öğrenciler kendini tanıır, fiziksel, sosyal ve kişisel özelliklerini fark eder. Her bireyin bireysel farklılıkları olduğunu ve bu farklılıkların doğal olup hoşgörü ile karşılanması gerektiğini öğrenirler. Geçmişimi öğreniyorum teması ile ülke tarihini ve olayları tarihsel sıraya koymayı öğrenirler. Yaşadığımız yer teması ile yakın çevresini tanıır. Yer yön kavramını öğrenirler. Üretimden tüketime teması ile birlikte öğrenciler, bir ürünün kullanıma gelene kadar geçirdiği aşamaları fark ederler. İyi ki var teması ile bilim ve teknolojinin geçmişten günümüze gelişimini takip ederken hep birlikte temasıyla toplumdaki sosyal örgüt, kurum, kuruluş ve grupları tanıyarak görev alanlarını öğrenirler. İnsanlar ve yönetim

teması ile ülkeyi yöneten konumundaki kişilerin göreve gelme şekilleri ve görev alanlarını fark ederler. Uzaktaki arkadaşım temasıyla kendi yaşadığı ülke dışında da başka ülkeler olduğunu fark edip kültürel farklılıkları öğrenirler.

2.4. Sosyal Bilgiler Programının Temel Öğeleri

Sosyal bilgiler programının içeriği ülkelere ve toplumlara göre farklılık gösterebilir. Farklı kültürlerin ilgileri, ihtiyaçları, beklentileri, iklimsel ve coğrafi özellikleri değişiklik gösterir. Bu yerel özellikleri de göz önünde bulunduran sosyal bilgiler programları eğitim felsefelerinin de etkisiyle ülkeler arasında farklılık gösterebilir (Yılmaz, 2011). Ülkemizde sosyal bilgiler programının temel öğeleri; genel amaçlar, kazanımlar, içerik, öğrenim durumları ve ölçme ve değerlendirme olarak açıklanmaktadır.

2.4.1. Sosyal Bilgiler Dersinin Genel Amaçları

Sosyal bilgiler derslerinde kültürel bilinç, sorumluluk ve sağduyu gibi özellikler öğrencilere kazandırılmak istenir. Kültürel bilinç, yaşadığı toplumun kültürü ile ilgili derin bir bilgiye sahip olma ve kültürünü benimsemedir. Fakat bu diğer kültürleri ötekileştirme değildir. Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilerin tarafsız şekilde kültürleri tanıyıp, benzer ve farklı yönlerini ortaya koymaları ve bir vizyon geliştirmeleri beklenir. Sorumluluk duygusu, geleceğin yetişkin birer vatandaşı olacak öğrencilerimizin aldığı görevleri yerine getiren, sorumluluk bilincine sahip bireyler olarak yetişmeleri açısından önemlidir. Sağduyu ise doğru ile yanlış birbirinden ayırma ve doğru yargılama gücünü ifade eder (Butler ve Cuenca, 2009).

Martin'e göre sosyal bilgiler dersinin ana hedefi vatandaşlık eğitimidir. Vatandaş; demokratik, kamu yararı için bilinçli ve gerekçeli fikirler üretebilen, toplumun bir parçası olan bireydir. Demokratik yurttaş demokratik toplum demektir (Martin, 2009).

Sosyal bilgiler öğretiminin amaçlarını, dört ana kümede belirleyebiliriz.

1) Sosyal bilgiler derslerinde öğrencilerin eleştirci, yapıcı, yaratıcı düşünme yetenekleri gelişir, sorun çözme ile ilgili becerileri kazanmaları sağlanır.

- 2) Sosyal bilgiler öğretimiyle öğrenci bireylerarası ilişkilerini geliştirir, işbirliği yapmasını öğrenir, sorumluluk bilinci kazanarak yetişir.
- 3) Sosyal bilgiler derslerinde öğrenci temel yurttaşlık hak ve sorumluluklarını kavrar, anayasa ve yasalar karşısında görev ve sorumluluklarını bilir.
- 4) Sosyal bilgiler öğretimiyle öğrenci ekonomik olma konusunda görüş kazanır, ihtiyaçlarını belirleme ve doğru tercihler yapma alışkanlığını elde eder (Kabapınar, 2012).

Sosyal bilgiler eğitim programı ile bilimsel bilgilerin temelinde akıl yürüten, kültürel ve evrensel çevreyi tanıyan ve uyum sağlayabilen, saygılı birer vatandaş yetiştirmek amaçlanır.

Bir diğer görüşe göre sosyal bilgiler programının, sosyal bilimlere ait kavram ve yöntemleri kullanan, çağın gerektirdiği temel bilgi ve becerilerle donanmış, etkin, üretken, hak ve sorumluluklarını bilen ve kullanan Türkiye Cumhuriyeti yurttaşları yetiştirmeyi amaçladığı söylenebilir (Dikmen, 2008: 40).

Sosyal bilgiler programının amaçları çeşitli boyutlardan incelenebilir.

A. Vatandaşlık görevleri ve sorumlulukları yönünden öğrenciler;

- Ailesine, milletine, vatanına, Atatürk inkılâp ve ilkelerine bağlı, çalışkan, araştırmacı, özverili erdemli, girişimci iyi insan, iyi vatandaş olarak yetişirler.
- Türk milletinin dünya tarihindeki önemini, milletler ailesi içindeki onurlu geçmişini ve yerini, insanlığa yaptığı hizmetleri kavrayarak büyük bir milletin evlâtları olduklarını anlar, milletin geleceğine olan güvenlerini artırır ve Türk milletinin ülküsünü gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakter kazanırlar.
- Türkiye Cumhuriyeti'nin insan haklarına dayanan millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devleti olduğunu bilir; cumhuriyet rejiminin özelliklerini ve önemini kavrarlar.

- Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, millet kavramını ve Türk milletinin karakterini kavrar; Türk milletine, Türk bayrağına, Türk askerine ve ordusuna sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirirler.
- Türk milletinin zeka ve kabiliyetini, çalışkanlığını, ilim ve sanatseverliğini, estetik zevkini, insanlık duygusunun yüceliğini benimseyerek bu üstün özellikleri davranış haline getirirler.
- Millet ve yurt işlerini her şeyin üstünde tutarak milleti ve yurdu için canla başla hizmet etmeyi alışkanlık ve ilke haline getirirler (Sözer vd., 1998: 23).

B. Toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden sosyal bilgiler dersinin amaçları;

- Öğrencilerin, fiziksel ve duygusal açıdan sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişmesini amaçlar.
- Öğrencileri; soru sormaya, düşünmeye ve görüş alışverişinde bulunmaya özendirir.
- Öğrencilerin toplumsal sorunlara karşı duyarlı olmasını sağlar.
- Öğrenciler, bütün çalışmalarını demokratik yaşamın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenir.
- Öğrenciler, aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar.
- Öğrencilerin kendi örf ve adetleri çerçevesinde ruhsal, ahlaki, sosyal ve kültürel yönlerden gelişmesini hedefler (Safran, 2008: 12).

C. Çevreyi, yurdu ve dünyayı tanıma yetenekleri yönünden öğrenciler;

- Yaşadığı çevrenin ve dünyanın coğrafi özelliklerini tanıyarak, insanlar ile doğal çevre arasındaki etkileşimi açıklar.
- Bilgiyi uygun ve çeşitli biçimlerde (harita, grafik, tablo, küre, diyagram, zaman şeridi vb.) kullanır, düzenler ve geliştirir.
- Ülkemizin yakın ve uzak ülkeler ile ilişkileri hakkında genel bilgi sahibi olur.
- Türklerin yaşadığı diğer ülke ve bölgelerin coğrafi özelliklerini öğrenir (Güngördü, 2002).

D. Ekonomik yaşama fikrini ve yeteneklerini geliştirmek yönünden öğrenciler;

- Yakın çevrenin ekonomik değerleri ile millî kaynaklarımızı tanır ve bunları korumanın bir ödev olduğunu kavrarlar.
- Kendi eşyasını, okulunu, okul eşya ve araçlarını dikkatli kullanma ve koruma alışkanlığını kazanırlar.
- Tutumlu olma ve planlı çalışma alışkanlığını elde ederler.
- Üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili temel bilgileri öğrenirler.
- İnsan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçinme yollarını inceler ve bunlar arasındaki ekonomik ilişkileri öğrenirler.
- Turizmin anlamını, özellikle yurdumuz için önemini kavrarlar.
- Nüfus artış hızının eğitime ve ekonomiye olan etkisini kavrarlar (Sözer vd., 1998: 25)

Sosyal bilgiler dersi ile öğrencilerin;

Birey-toplum-devlet arasındaki ilişkiyi kavraması, bireysel ve toplumsal sorunların çözümü ile ilgili görüş belirtebilmeleri, bilgiye ulaşma yollarını bilmeleri ve uygulamaları, meslekleri tanımaları, farklı kültürleri tanımaları ile benzerlik ve farklılıklarını ayırt edebilmeleri, iletişim ve haberleşme teknolojilerini kullanmaları, farklı dönemlerde yaşamış olan toplumlar arası etkileşimi analiz edebilmeleri, toplumsal olaylara karşı duyarlı, demokratik bireyler olmaları amaçlanmıştır. Sosyal bilgiler dersi ile öğrenciler vatandaşlık hak ve görevlerini öğrenerek sorumluluk sahibi, bilinçli, hak ve özgürlüklerinin peşinden koşan bireyler haline gelebilirler. Bu ders ile birlikte öğrenciler ülke tarihini öğrenip, geçmişlerini analiz ederek geleceğine ışık tutabilirler. Bu ders ile çocuklar çevresindeki doğal hayatı tanırlar, bu hayatın yaşandığı ülkenin içerdiği canlı ve cansız varlıkları incelerler. Bu ders ile öğrencilerde merak duygusunun canlı kalması sağlanabilir.

2.4.2. Kazanımlar

Öğrenme süreci içerisinde plânlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar ile öğrencide bilgi, beceri, tutum ve değerlerde görülmesi beklenen değişimler programın kazanımlarını oluşturur (MEB, 2005).

Yenilenen sosyal bilgiler programında öğrencilere, toplumsal varlık, birlik ve sürekliliği sağlamak için belirlenen kazanımlara yer verilmiştir. Daha önceki programlarda bilgi öne çıkmakta iken yeni programda değerler ve beceriler üzerinde durulmaktadır (Dikmen, 2008).

Tablo 2.4: 4. Sınıf Öğrenme Alanları, Üniteler ve Süreleri

Öğrenme Alanı	Üniteler	Kazanım Sayıları	Oranı (%)	Süre/Ders Saati
Birey ve Toplum	Kendimi Tanıyorum	6	11	12
Kültür ve Miras	Geçmişimi Öğreniyorum	6	14	15
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	Yaşadığımız Yer	8	14	15
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	Üretimden Tüketime	7	14	15
Bilim, Teknoloji ve Toplum	İyi ki Var	6	11	12
Gruplar, Kurumlar ve Sosyal Örgütler	Hep Birlikte	5	11	12
Güç, Yönetim ve Toplum	İnsanlar ve Yönetim	4	14	15
Küresel Bağlantılar	Uzaktaki Arkadaşlarım	4	11	12
	Toplam	46	100	108

Kaynak: MEB (2005); İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5.Sınıflar Öğretim Programı

4.sınıflarda 108 ders saati için 46 kazanım öngörülmüştür. Her ünite içinde ünite konuları ile ilişki kurularak kazanımlar belirlenmiştir. İlköğretim sosyal bilgiler programı demokratlık, kendini, ülkesi ve milletini tanımak, toplumsal kuralları benimsemek, üretim, tüketim ve dağıtımla ilgili bilgilere sahip olmak, eleştirel düşünmek gibi kazanımları hedefler.

2.4.3. İçerik

Hedef davranışları kazandıracak biçimde ünite ve konuların düzenlenmesi olarak ele alınabilir. İçerik hedef davranışlar için bir araçtır, çünkü önce hedef ve

davranışlar belirlenir, sonra bu hedef ve davranışların kazandırılmasına yardımcı olacak biçimde içerik düzenlenir. Bir içerik; hedef davranışlarla tutarlı, çağdaş bilimsel, sanatsal ve felsefi bilgi ile donanmış, öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uygun, somuttan soyuta, basitten karmaşığa, kolaydan zora ve birbirinin ön koşulu, bilinenden bilinmeyene, kendi içinde mantıklı bir tutarlılığı olacak biçimde düzenlenmelidir (Sönmez, 2005: 39). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının içeriği esnek tutulmuştur. Programda içeriğin; bilgi, beceri ve değerlerin birlikte işlendiği öğrenme alanları biçiminde verildiği görülmektedir. Öğrenme etkinlikleri ve ünitelerin adları öğrencilerin dikkatini çekecek ve merakını uyandıracak biçimde düzenlenmiştir. Ayrıca, bilgilerin güncel yaşama uygun biçimde tasarlandığı ve yakın çevreden uzağa doğru bir öğrenmenin benimsendiği görülmektedir. 2004 öncesi sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında içerik; konular ve alt konular biçiminde yer alırken, 2004 sosyal bilgiler dersi öğretim programında öğrenme alanları doğrultusunda oluşturulan üniteler ve ünitelerdeki kazanımları gerçekleştirmeye yönelik etkinlikler biçiminde yer almıştır (Yaşar, 2005: 338).

2.4.4. Eğitim Durumu

Bu kavramın yerine “öğrenme ve öğretme süreci”, “öğrenme-öğretme etkinlikleri”, “öğretme durumu”, “işleniş” gibi kavramlarda kullanılmaktadır. Programın en can alıcı ögesi olan eğitim durumu, üniteye yer alan kazanımların öğrencilere kazandırılması için yapılacak etkinlikleri kapsar. Bu süreç öğrencinin farklılaştırıldığı süreçtir. Eğitimden beklenen, bilmeyen bireyi bilen, yapamayan bireyi yapan, sorunlarını çözemeyen öğrenciyi çözen, sevmeyen öğrenciyi seven, başaramayan öğrenciyi başaran hale getirme işi, düzenlenecek eğitim durumu ile sağlanabilir (Sağlam, 2006). 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programının önceki programlardan ayrılan en temel özelliği, öğrenci merkezli öğretimi amaçlamasıdır. Ancak, önceki sosyal bilgiler dersi öğretim programında genel olarak göze çarpan özellik, öğrenci merkezli yaklaşıma uygun ve tutarlı öğelerin az olmasıdır. Ayrıca, öğretmenlerin programda verilen etkinlikler dışında, çevresel etmenleri göz önünde bulundurarak kazanımlar doğrultusunda etkinlikler hazırlayabilecekleri belirtilmektedir. Ancak, öğrencilerin gerçekleştirilecek etkinlikleri belirlemedeki

rolüne değinilmemektedir. Bu durumda, öğretmenlerin etkinlikleri hazırlayacak bilgilerinin ve yeterliliklerinin ne düzeyde olduğu da belli olmadığı gibi, öğrencilerin de sürece ne düzeyde ve nasıl katılacakları belli değildir. 2005 sosyal bilgiler dersi eğitim programında öğretme-öğrenme sürecinde güncel ve özgün öğrenme yaklaşımlarına değinilmektedir. Özellikle, açıklamalar bölümünde kapsamlı açıklamalar yer almaktadır. Bu açıklamaların, programın etkili bir biçimde uygulanmasına katkıda bulunacağı ve öğretme-öğrenme sürecine zenginlik getireceği söylenebilir (Yaşar, 2005).

2.4.5. Ölçme Değerlendirme

Program, öğrencinin gerçek hayatla uyum içerisinde yaşamasını sağlayacak becerileri kazandırmayı hedeflerken bireysel farklılıkları dikkate alarak, öğrenci merkezli olarak öğrenme öğretme sürecini hazırlamayı öngörür. Ölçme değerlendirmede de yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak öğrencilerin bilgi, beceri ve tutumlarını sergilemeleri için alternatif değerlendirme yöntemi kullanılması gerekir. Programın kazandırmak istediği temel becerileri, bilgileri ve değerleri ölçmek ve süreci değerlendirmek hedeflenir (MEB, 2005). Bu becerilerin değerlendirilmesinde yapılandırmacı yaklaşıma uygun olarak düzenlenen sosyal bilgiler dersinde öğrencinin bilgiyi hatırlaması değil, uygulaması, analiz ve sentez etmesi, değerlendirmesi beklenmektedir. Geleneksel öğretimlerde sonuç değerlendirilirken yapılandırmacı yaklaşımda süreç değerlendirilip performansa dayalı değerlendirme yapılır. Değerlendirmede klasik sınav ve test türlerinin yanı sıra açık uçlu sorular, gözlem formları, görüşmeler, değerlendirme ölçekleri, günlükler, portfolyolar, projeler vb. alternatif ölçme değerlendirme yöntemleri kullanılır. Bu değerlendirmeler hem öğrencinin öğrenmesine katkıda bulunabilir hem de öğrenciye kendini değerlendirme imkanı verebilir. Süreci düzenleyen öğretmen için ise aksaklıkları görme, düzeltme imkanı sağlayabilir.

Ölçme ve değerlendirme öğrencilerin başarı düzeylerinin belirlenmesi yanı sıra öğretme-öğrenme sürecinde farklı nedenlerden dolayı da ölçme ve değerlendirmeye yer verilir.

Öğretim İhtiyaçlarını Saptamaya Yönelik Değerlendirme: Öğretmenin dersin hedefleri olarak öngörmüş olduğu hedefleri yeniden gözden geçirerek bunların içinden öğrencilerce önceden kazandırılanların ayıklaması için yapılır.

Öğrencilerin Hazıroluş Durumlarını Saptamaya Yönelik Değerlendirme: Öğretmenin yeni derse ya da yeni üniteye başlamadan önce bu ünitedeki davranışların ön koşulları sayılabilecek davranışlardan hangilerini hangi öğrencilerin kazanıp kazanamadığı tespit edilir.

İzleme Amacına Yönelik Değerlendirme: İzleme amacına yönelik değerlendirmeler, öğrenme-öğretme süreci içinde yapılacak bir dizi ölçmelerle ilgili bulunan değerlendirmelerdir. Bu değerlendirme yaklaşımının amacı, her ünite sonundaki öğrenme eksikliklerinin belirlenmesidir.

Düzyey Belirleme Amacına Yönelik Değerlendirme: Düzyey belirleme amacıyla yapılan değerlendirmelerde hedeflerin ne ölçüde gerçekleşmiş olduğu belirlenmek istenir (Sözer vd., 1998).

2.5. Birleştirilmiş Sınıf Kavramı

Başta öğrenci sayısının azlığı olmak üzere, coğrafî ve ekonomik koşullar nedeniyle birden fazla sınıfın aynı derslikte bir araya getirilerek bir öğretmen tarafından yetiştirilmesiyle oluşan eğitim ortamına birleştirilmiş sınıf denir (Köksal, 2009: 12).

Erdem'e göre; bir okulda birden fazla sınıfın birleştirilmesiyle bir grup oluşturulması birleştirilmiş sınıf iken; Little'a göre birleştirilmiş sınıf, öğrenci sayısına bağlı olarak bir veya birden fazla sınıfın aynı anda tek öğretmen ile öğrenim görmesidir (Little, 2001).

Birleştirilmiş sınıflarda eğitim, birden fazla sınıfın birleştirilmesiyle oluşturulmuş, bir öğrenci kümesiyle bir öğretmen tarafından gerçekleştirilen eğitimidir (MEB, 2012b).

Birleştirilmiş sınıflarda, farklı sınıflardaki öğrenciler bir araya getirilerek, aynı derslikte ve tek öğretmen tarafından öğrenim görürler. Öğrenci ve öğretmen sayısına göre bazen dört sınıf bir araya getirilirken, bazen de iki ya da üç sınıf bir arada öğrenim görebilir.

Ülkemizde nüfusu az olan yerleşim yerlerinde ilkokula giden öğrenci sayısının az olması ve her sınıfa çok az öğrenci düşmesi nedeniyle her sınıfa bir öğretmen gönderilmemekte, bir ila üç öğretmen görevlendirilmektedir. Bir öğretmen bir veya birkaç sınıfı bir arada okutmaktadır. Ayrıca 4 derslikli okulların yapılması ve birkaç öğrenciye öğretmen gönderilmesi de ekonomik olarak mümkün olmamaktadır. Bu durum ise birleştirilmiş sınıflı ilkokulları gündeme getirmektedir.

2.6. Birleştirilmiş Sınıfları Ortaya Çıkaran Nedenler

Birleştirilmiş sınıfların ortaya çıkmasının çeşitli sosyal ve ekonomik sebepleri vardır. Bu sebepler arasında öğretmen sayısının yetersizliği, köyden kente göç olması ve köydeki nüfusun azalması, mevcudu az olan köylere öğretmen atanmasının getirdiği maliyet, taşınmalı eğitimin yerine kapanan köy okullarının yeniden açılması, öğrenci sayısının azlığı, derslik sayısının yetersizliği, yerleşim birimlerinin uzaklığı ve ulaşım güçlüğü öne çıkmaktadır (Kazu, Aslan, 2012; Karaman, 2006; Little, 2001).

Birleştirilmiş sınıf uygulaması eğitim sistemimizde cumhuriyetten bu yana devam eden bir uygulamadır. O dönemlerde birleştirilmiş sınıf uygulamasını zorunlu kılan temel nedenler; öğrenci sayısının az olması, okulda yeterli derslik bulunmaması, öğretmen sayısının yetersiz olmasıdır. Günümüzde ise bu nedenlerden öğrenci sayısı azlığı öne çıkmaktadır (Erdem, 2011). Kırsal kesimden kentlere göç olması ve ailelerin eskisi gibi çok çocuklarının olmaması gibi nedenlerden dolayı öğrenci sayısı azalmıştır. Birleştirilmiş sınıflar nicel yetersizlik sonucu oluşur denebilir (Yıldız, Köksal, 2009). 16 bin 379 birleştirilmiş sınıflı okulun, 7 500'ünün tek öğretmenli olması da öğrenci sayısının azlığının, birleştirilmiş sınıfların ortaya çıkışının önemli sebeplerinden biri olduğunu göstermektedir (Dursun, 2006: 35).

Köylerin birçoğunda sınıflardaki toplam öğrenci sayısı 25'i geçmemektedir. Böyle durumlarda her sınıfa ayrı öğretmen görevlendirmek yerine tek öğretmen görevlendirmek daha uygun görülmektedir. Okul mevcudu on öğrenciden daha az olursa bu okulların öğrencileri “taşınmalı eğitim” kapsamında taşıma merkezi olan okula taşınmaktadır. Taşınmalı eğitim ile birçok birleştirilmiş okul öğrencisi taşıma merkezine taşınmasına rağmen günümüzde birleştirilmiş sınıfların sayısı hala çok fazladır. Bu okulların da çoğunun tek öğretmenli olması beraberinde birçok akademik sorunlara yol açabilir.

2.7. Dünya’da ve Türkiye’de Birleştirilmiş Sınıfla Öğretim

Birleştirilmiş sınıflı okullar, sadece Türkiye’de değil, dünyanın gelişmiş birçok ülkesinde varlıklarını sürdürmektedir. Kanada, ABD, Avustralya, İngiltere, Çin, Yunanistan, Avusturya, Hindistan, Vietnam vb. dünyanın gelişmiş ve gelişmekte olan pek çok ülkesinde birleştirilmiş sınıflı okullar bulunmaktadır (Kılıç, Abay, 2009; Kazu, Yaşar ve Aslan, 2011). Avustralya’da 1988 yılında okulların % 40 ‘ı birleştirilmiş sınıflar şeklinde eğitim vermekteydi. 2000 yılında İngiltere’deki ilköğretim okullarının % 25.4’ü birleştirilmiş sınıflı okullardı. Hindistan’da 1996 yılında ilköğretim okullarının % 84’ünde öğretmenler iki veya daha fazla sınıftan sorumluydu. 1998 yılında Nepal’de öğretmen-ilkokul oranı 3.8 idi. İlkokullar 5 sınıftan oluşmaktaydı ve bir çoğunda birkaç sınıf bir arada eğitim almaktaydı. 2002 yılında Kuzey İrlanda’da sınıfların % 21,6 ‘sı iki ya da daha fazla sınıf birlikte öğretim görmekteydi. Peru’da 1998 yılında tüm kamu ilköğretim okullarının % 78’i birleştirilmiş sınıflı idi. Birleştirilmiş sınıflı okulların % 41’i tek öğretmenliydi. Kırsal kesimdeki tüm kamu ilköğretim okullarının ise % 89.2’si birleştirilmiş sınıflı ve % 42’si tek öğretmenliydi. Sri Lanka’da 1999 yılında tüm kamu okullarının % 63’ü birleştirilmiş sınıflı okul olarak eğitim vermekteydi (Anderson-Lewitt, Sirota ve Mazurier, 1991; Erdem, 2011; Little, 2001; Köksal, 2009). Bu okullar genellikle, buldukları ülkenin kırsal alanına ilköğretim hizmeti vermektedir. Kırsal alandaki yerleşim merkezleri küçük ve az nüfuslu olduklarından, oradaki öğrenci kapasitesine birleştirilmiş sınıflı okullar cevap vermektedir. Bu okullar, kırsal alanda tarım, hayvancılık, ormancılık ve balıkçılıkla geçim sağlayan düşük gelirli ailelerin

çocuklarına okul hizmeti ulaştırma gayesiyle açılmışlardır. Her ülke kendi şartlarına, ihtiyaçlarına ve toplumsal özelliklerine göre birleştirilmiş sınıf uygulama modeli geliştirmiştir (Doğan, 2000: 9).

Türkiye’de ise birleştirilmiş sınıf uygulaması Osmanlı Devletine kadar uzanmaktadır. Cumhuriyet döneminde ise Köy Okulları ve Enstitüleri Kanunu ile şehir ve köy okulları, eğitimli köy okulları, öğretmenli köy okulları, eğitimli ve öğretmenli köy okulları, köy bölge okulları, akşam okulları, köy ve bölge meslek kursları şeklinde yapılanmıştır. Eğitimli köy okullarında eğitim süresi 3 yıl iken daha sonraları öğretmen görevlendirmeleri ile beş yıla çıkmıştır (Köksal, 2009; Öztürk, 2007).

Her ne kadar son yıllarda önemini kaybetmiş gibi görünse de sanılanın aksine Türk eğitim sistemi içerisinde birleştirilmiş sınıf uygulaması hala yaygın bir şekilde varlığını sürdürmektedir (Elma, 2013: 76). MEB’in 2011–2012 eğitim öğretim yılı verilerine göre; 10.413 ilköğretim okulunda 305.201 öğrenci birleştirilmiş sınıf uygulaması ile eğitim görmektedir. Buna göre Türkiye’deki ilköğretim okullarının yaklaşık % 35’i birleştirilmiş sınıf içeren okullardır (MEB, 2012b).

2.8. Birleştirilmiş Sınıfları Oluşturma Biçimi

30.03.2012 tarih ve 6287 sayılı “İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” gereği yapılan düzenlemeyle 1, 2, 3 ve 4. sınıflar ilkokul; 5, 6, 7 ve 8. sınıflar ortaokul kapsamında yer almaktadır. Eğitim sistemindeki bu değişiklikte beraber ilköğretim kurumlarında uygulanan haftalık ders çizelgesi de yeniden oluşturulmuştur. Buna göre Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı’nın 25.06.2012 tarih ve 69 sayılı kararı ile kabul edilen İlköğretim Kurumları (İlkokul ve Ortaokul) Haftalık Ders Çizelgesinin 2012–2013 eğitim öğretim yılından itibaren 1. ve 5. sınıflardan başlanmak üzere kademeli olarak uygulanması kararlaştırılmıştır (MEB, 2012b).

Tablo 2.5: Birleştirilmiş Sınıfları Oluşturma Biçimleri

Öğretmen sayısı	1. Sınıf	2. Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf
1	(1+2+3+4)			
2	(1+2)		(3+4)	
3	(1)	(2+3)		(4)

Kaynak: MEB (2012b); Birleştirilmiş Sınıflar Haftalık Ders Programları

Birleştirilmiş sınıflar öğrenci, öğretmen, derslik sayıları dikkate alınarak değişik şekillerde oluşturulabilir (Ceyhun, 1999). Tek öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda 1, 2, 3 ve 4. sınıf öğrencileri birleştirilerek bir öğretmen tarafından okutulmaktadır. İki öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda öğrenci sayıları göz önünde bulundurularak gruplama yapılırken genelde 1 ve 2. sınıf öğrencileri bir grup, 3 ve 4. sınıf öğrencileri bir grup olacak şekilde birleştirilmektedir. Üç öğretmenli birleştirilmiş sınıflarda ise yine öğrenci sayıları ve derslik durumuna göre gruplama yaparken normal koşullarda 1. sınıf bağımsız, 2 ve 3. sınıf öğrencileri bir grup, 4. sınıf bağımsız olacak şekilde uygulama yapılması önerilmektedir. Bu modeller arasında en güç olan tek öğretmenli birleştirilmiş sınıflardır. Öğretmen hem sınıfın öğretiminden sorumlu hem de müdür yetkili öğretmen olarak okulun idari işlerinden sorumludur.

2.9. Birleştirilmiş Sınıflarda Derslerin İşlenişi

Birleştirilmiş sınıf uygulamasını daha etkili ve verimli duruma getirmek için değişik dönemlerde çalışmalar yapılmış, programlar hazırlanmıştır. 2000–2001 öğretim yılına kadar “Birleştirilmiş Sınıflar Programı” ilkökul programı içinde ayrı bir program olarak yer almaktayken, 2000–2001 öğretim yılından itibaren programda değişikliğe gidilmiştir. Talim ve Terbiye Kurulu'nun 18.05.2000 tarih ve 122 sayılı kararıyla uygulamadan kaldırılan programların yerine, müstakil (bağımsız) sınıflarda uygulanan "fen bilgisi", "sosyal bilgiler" ve "hayat bilgisi" programlarının birleştirilmiş sınıflarda da okutulması kararlaştırılmıştır (MEB, 2012b). Bu şekilde bütün okullarda aynı program uygulanarak okullar arası birlik sağlanmaya çalışılmıştır. Daha önceki program farklılığından kaynaklanan sorunlar aşılmaya

çalışılmış ve bir üst öğrenime geçen çocuklar arasındaki farkın azaltılması amaçlanmıştır.

Birleştirilmiş sınıflarda öğretimi kolaylaştırmak ve öğretmene zaman kazandırmak için bazı dersler gruplaştırılarak mihver dersler oluşturulmuştur. Diğer dersler mihver dersleri tamamlayan derslerdir. 1, 2, 3. sınıflarda mihver ders hayat bilgisi, 4. ve 5. sınıflarda sosyal bilgiler dersidir (Ceyhun, 1999).

Birleştirilmiş sınıflı ilköğretim okullarında öğretmenler, birden fazla sınıf seviyesindeki öğrenci ile aynı anda ders yapmaya çalışmaktadır. Bu durumda öğretmenin tüm öğrencilere aynı konuyu, aynı düzeyde anlatması beklenemez. Böyle bir sıkıntının önüne geçmek için öğretmen, bir gruba işlediği dersi kendisi yönetirken, diğer grubu ödevlendirir (Yıldırım, 2008). Öğretmenin öğrencilerle doğrudan ilgilendiği saatler öğretmenli saatler, öğrencilerin kendi kendine yaptıkları çalışma saatleri ödevli saatlerdir (Erdem, 2011). Miller'e (1991) göre, birleştirilmiş sınıflarda öğretimin başarısı 6 boyuta dayanır. Bunlar;

- Sınıfın öğretim ortamına uygun düzenlenmesi
- Öğrencilerin kendi kendine öğrenmesi için sorumluluk alabilmelerini sağlayan bir sınıf yönetimi ve sınıfta disiplininin sağlanması
- Öğrenci gereksinimleri üzerine temellendirilmiş bir program hazırlanması ve öğretimin bu yönde düzenlenmesi
- Öğretimin niteliğini geliştiren yöntemlerin kullanılması
- Öğrencinin bağımsızlık kazanarak kendi kendini yönetmeyi öğrenmesi
- Akran öğretiminin sağlanmasıdır.

Öğretmenli dersler, öğrenciler için çok önemlidir. Özellikle üç dört sınıf bir arada öğrenim gören öğrenciler günün büyük bir çoğunluğunu ödevli geçirdikleri için öğretmenle geçirdikleri saatler daha da önem kazanmaktadır (Ceyhun, 1999). Öğrencilerin öğretmenle geçirdikleri saatler kısıtlıyken bu zamanın da verimli

geçirilememesi öğrenme öğretme sürecini aksatabilir. Öğrenciler ödevli dersleri verimli geçirmek için öğretmenin yönlendirmelerine uymalı, öğretmenli dersleri dikkatle takip etmelidir.

Öğretmenli derslerin niteliğini artırmak için, öğretmen yapılacak öğretimi ayrıntılı olarak planlamalı, ön hazırlıklarını yaparak derse gelmelidir. Planı uygulamalı ve uygulamadaki aksaklıkları düzeltmelidir (Vincent, 1999). Öğretmenli derslerde öğrencilerin kendi başlarına öğrenemeyecekleri konulara ağırlık verilip, ödevli dersler öğrenilenleri pekiştirici etkinliklerden oluşmalıdır. Ödevli derslerde öğrencilerin, diğer öğrencilerin dikkatini dağıtmadan çalışmaları sağlanmalıdır. Ödevli çalışan öğrencilere dersin başında ne yapacakları, nasıl yapacakları açık şekilde ifade edilmeli böylece öğrenciler ders içerisinde sürekli soru sorup dersin akışını bozmamalıdır.

Birleştirilmiş sınıflardaki öğretimin başarısı önemli ölçüde öğretmensiz geçen derslerde öğrencilerin kendi kendilerine yaptıkları çalışmalara bağlıdır (Ceyhan, 1999: 43). Bu nedenle öğrencilerin kendi kendilerine çalışmaları, birleştirilmiş sınıflı okullarda büyük bir önem taşır (Kaya ve Taşdemirci, 2005: 3). Birleştirilmiş sınıflardaki öğretimde en büyük sorumluluk öğrencinin kendisine düşmektedir (Bilir, 2008: 16). Öğretmen bir grup öğrenci ile ilgilenirken, diğer bir grup kendi kendine çalışmaktadır. Kendi kendine çalışma diğer sınıfı rahatsız etmeden, sessiz bir şekilde çalışmadır.

Kendi kendine çalışma yapacak sınıfta çalışmanın rastlantıya bırakılmaması için öğrencilerin hangi etkinliklerde bulunacakları önceden belirlenerek, öğrencilere duyurulmalıdır (Abay, 2006). Öğretmen, doğru bir plan yaparak ve rehberlik ederek öğrencinin bu saatlerini verimli bir şekilde geçirmesini sağlayabilir (Abay, 2007). Ödevli saatler sadece öğrenilenlerin tekrarı şeklinde değil, aynı zamanda yeni öğrenmeleri sağlayacak şekilde düzenlenmelidir. Ödevli dersler sonucunda bu saatin amacına ulaşmış olmadığı mutlaka değerlendirilmelidir (Erdem, 2011). Ödevli ders saatlerinde programdaki kazanımlar kazandırılmaya çalışılırken, bunun yanında evlerinde uygun çalışma ortamı bulunmayan öğrencilere, bir sonraki derste işlenecek konu ödev olarak verilebilir. Geçmiş konularla ilgili ödevler verilerek, ödevli

derslerde öğrenciler kendi kendilerine çalışabilirler. Öğrencilerin bilgilerini yoklamak için, öğretmen testler uygulayabilir. Öğretmen zevk ve eğlence için kitap ve dergilerden hikâye, şiir, masal okutabilir, eğitsel bulmacalar çözdürebilir. Bayram, sınıf ve okul müsamerelerine hazırlık yaptırılabilir (Köksal, 2009). 2005–2006 öğretim yılından itibaren öğretmen için “öğretmen kılavuz kitabı” öğrenciler için “öğrenci ders kitabı” ve “öğrenci çalışma kitabı” Milli Eğitim tarafından okullara gönderilmektedir. Öğrenci çalışma kitabı içerisindeki etkinliklerde ödevli saatlerde öğrencilere yaptırılmaktadır.

Birleştirilmiş sınıflarda kalabalık öğrenci grupları ile bireysel çalışmalar yapmak oldukça güçtür. Öğrenim sürecinin daha verimli hale gelmesi için öğretmenli ve ödevli derslerde seviye ve ilgi grupları şeklinde çalışılabilir (Erdem, 2011).

2.9.1. Birleştirilmiş Sınıflarda Seviye Grupları

Birleştirilmiş sınıflarda, ifade ve beceri derslerinde öğrencilerin hangi yaş ve sınıfta bulduklarına bakılmaksızın, hazırbulunuşluk düzeylerine uygun olan seviye (düzey) kümeleriyle çalışmalarını önemli bir yer tutar (Ceyhun, 1999).

Öğrencilerin ilgi, tutum ve yetenekleri aynı değildir. Birleştirilmiş sınıflarda müstakil sınıflara göre daha fazla sayıda, farklı seviyelerde öğrenciler bulunur. Öğretmenin her öğrenci için özel bir eğitim vermesi oldukça zordur. Ayrıca her öğrencinin aynı seviyede olması mümkün değilken, bir öğrenci de her derste aynı seviyede olmayabilir (Köksal, 2009). Benzer olan kümelerle öğrenimi sağlamak daha kolaydır. Aynı seviye olan öğrencilere ortak öğretim verilmesi kısıtlı olan zamanı daha verimli geçirmeyi sağlayabilir. Örnek olarak; bir 2. sınıf öğrencisi okuma yazma sorunu yaşıyorsa Türkçe derslerinde 1. sınıflar ile matematikte 2. sınıf seviyesinde ise kendi sınıfı ile derse devam edebilir.

Seviye grupları oluşturulurken öğretmene büyük bir görev düşmektedir. Seviye grupları oluşturulurken hata yapılması sınıfta istenmeyen durumlara yol açabilmektedir. Bu olumsuz durumların oluşmaması için seviye gruplarının çok özenli oluşturulması gerekmektedir (Yılmaz, 2011). Öğretmenin, sınıfındaki öğrencileri seviye gruplarına ayırması oldukça güçtür (Bilir, 2008). Seviye grupları

yapılırken, demokratik eğitim ve bireysel farklılıkların esası olan "her birey kendi yeti ve yeteneklerine göre eğitilmelidir." ilkesi göz önüne alınmalıdır. Hata yapma riskini azaltmak için seviye grupları yeterli gözlem yapıldıktan sonra oluşturulmalıdır (Albayrak, 2013: 11). Seviye grubu oluşturulurken öğrencilere bu seviyeler hissettirilmemelidir. Alt seviyedeki bir gruba dahil olmak öğrencide motivasyon eksikliğine neden olabileceği gibi üst seviyedeki öğrencide ise diğer öğrencileri aşağılama davranışı görülebilir. Seviye grupları sürekli aynı kişilerden oluşmamalı, öğrencilerin durumlarına göre yenilenebilmelidir. Üst seviyedeki bir öğrenci gerileme gösterdiğinde alt gruba, alt seviyedeki öğrenci gayretleri ile üst seviyeye geçebilmelidir.

2.9.2. Birleştirilmiş Sınıflarda İlgi Grupları

Öğrenci, bir derste ilgi duyduğu konulardan birini seçer ve üzerinde çalışır. Aynı konuya ilgi duyan öğrenciler bir araya gelerek bir küme oluştururlar. Bu şekilde oluşan kümeye ilgi kümesi denir (Köksal, 2009). Öğrencinin konuya ilgi duyması için konuyu tanıması gerekir. Bu amaçla öğretmen, kümeleri oluşturmadan önce konuları öğrencilere tanıtmalıdır. Öğrenciler sınıfın öğrenci sayısı dikkate alınarak kümelendirilmelidir. Daha sonra, hangi öğrencinin hangi kümeye girmek istediği belirlenir. Bu aşamada öğretmenin, her kümede farklı yetenek ve gelişmişlik düzeyinde olan öğrencilerin yer almasına dikkat etmesi gerekir. Öğrenciler arasında bu durum yoksa öğretmen yönlendirmeler yapabilir. İlgi grupları öğrencilerin rahat çalışabileceği sayılardan oluşmalıdır (Yılmaz, 2011). İlgi kümelerinin çalışmalarında çevrenin özelliğine göre projeler geliştirilebilir, gezi, gözlem ve deneysel çalışmalar yapılabilir. Bu grupların çalışmalarında öğrencileri güdülemek ve olumlu tutum oluşturmalarını sağlamak öğrencilerin verimini artırabilir. İlgi grupları ile öğrencilerin sorumluluk alma, verilen görevi başarıyla yerine getirme becerileri gelişebilir. Öğrenci, ilgi ve yeteneklerine uygun bir konuyla çalışmak için kendi isteğiyle bir kümede görev alırsa daha başarılı olabilir. Bir grubun üyesi olmak, grup üyelerine yardım etmek bireyin kendine olan güvenini artırabilir.

İlgi gruplarının birçok avantajı olmasının yanında sınırlılıkları da vardır (Erdem, 2011). Öğretmenin ilgi gruplarında deneyimsiz olması, öğrencilerin

yeterince çalışmaları, zamanın kısıtlı olması, gerekli araç gerecin temin edilememesi çalışmaları sınırlayabilir.

2.10. Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasının Avantajları

Dünya geneline bakıldığında birleştirilmiş sınıf uygulamasının sanıldığı gibi geri kalmışlık göstergesi olmadığı, birçok gelişmiş ülkede halen başarıyla uygulanmaya devam ettiği görülmektedir. Hatta bu ülkelerde birleştirilmiş sınıfların küçük toplulukları bir arada tutmaya yarayan manevi bağları güçlendirdiği inancı egemendir (Elma, 2013).

Birleştirilmiş sınıf okullarının dezavantajlarından fazlasıyla bahsedilmesine rağmen avantajları da yok değildir. Pratt (1986), Pavan (1992), Miller (1991), Thomas ve Shaw (1992) tarafından yapılan araştırma sonuçları, bilişsel olmayan alanda, özellikle duyuşsal alanda birleştirilmiş sınıfların her zaman bağımsız sınıflardan daha ileri düzeyde olduğunu göstermektedir (akt. Thomas ve Shaw, 1992).

Birleştirilmiş sınıflar toplumun bir örneğidir. Öğrenciler sınıf ortamında farklı yaş gruplarından bireylerle iletişime geçip, görev ve sorumluluklar alarak yetişir (Ceyhun, 1999). Birleştirilmiş sınıflarda grup çalışması, akran ile çalışma, bireysel çalışma ve çevre ile bütünleşme bağımsız sınıflardan daha fazladır (Köksal, 2009). Birleştirilmiş sınıflardaki çalışmalar sonucunda öğrenciler araştırmacı bir kişilik ve demokratik değerler açısından önemli kazanımlar elde edeceklerdir (Karaman, 2006). Birleştirilmiş sınıf uygulaması daha ekonomiktir. Öğrencilerin öğrenmedeki eksikliklerini telafi etme imkanı vardır. Birleştirilmiş sınıflar yatılı ve taşınmalı eğitimin oluşturacağı fiziksel ve ruhsal olumsuzlukları ortadan kaldırabilir. Seviye grupları ile çalışmak için uygun bir ortamdır. Seviye grupları ile öğrenci bireysel hızıyla ilerleyebilir.

2.11. Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasının Dezavantajları

Birleştirilmiş sınıflarda görev yapan öğretmenler, genellikle meslekî yaşamlarının ilk yıllarını çalışmaktadırlar. İlk yıllarda, ne kadar nitelikli hizmet

öncesi eğitim alınmış olunursa olunsun, öğretmenler birçok zorluğu bir arada yaşarlar, bununla birlikte öğretmeni olmayan yerlere özellikle kırsal kesimlere vekil öğretmen, ücretli öğretmen gibi statüler altında yeterli öğretmenlik bilgi ve tecrübesine sahip olmayan öğretmenler görevlendirilerek sorun geçici olarak çözülmeye çalışılmaktadır. Öğretmen, öğrenmiş olduklarını uygulayabilme, yeni başladığı meslekteki bürokratik sosyalleşme süreci içinde olmak, tanıyıp bilmediği bir çevrede sosyolojik yabancı olmak, köyde yaşamının zorlukları, aile kurmak sorumluluğuyla ilgilenmek gibi çözmek zorunda olduğu sorunlarla karşı karşıyadır. Yeterli bilgi, beceri ve deneyime sahip olmayan bu öğretmenler oldukça zor bir iş olan birleştirilmiş sınıf eğitimi vermek durumunda kalmaktadır (Aydın, 1999; Budge, 2006; Çınar, 2004; Dursun, 2006; Palavan, 2012). Bu gibi durumlar, mesleğin ilk yıllarında öğretmenin motivasyonunu bozmaktadır.

Birleştirilmiş sınıflarda okutulan ders çeşidi ve sayısı birleştirilmiş sınıflı okullar için fazladır. Konuların, derslerin dağılımı karşısında öğretmen, öğrencilerine gerektiği kadar rehberlik hizmeti sunamamaktadır (Kılıç ve Abay, 2009). Birleştirilmiş sınıflı okullar için özel bir program uygulanmaması, müstakil sınıflarla aynı şartlara sahip olmamalarına rağmen aynı programın uygulanması sorunlara neden olabilir. Bir sonraki kademeye geçişte müstakil sınıftan ve birleştirilmiş sınıftan gelen öğrenciler arasında farklılıklar görülebilmektedir.

Bazı köylerde ise veli eğitime yeterince önem vermemekte, öğrenciler tarım arazilerinde çalışmakta bu nedenle okula devam edememekte, öğrencilerin birçoğu kalem, kitap, defter gibi ihtiyaçlarını karşılayamamakta ve Türkçeyi iyi şekilde konuşup anlayamamaktadır. Bu durumlar ise öğrencinin okuldan uzaklaşmasına ve eğitimin hedeflerine ulaşamamasına neden olabilmektedir.

Birleştirilmiş sınıflarda, öğretmenlerin farklı yöntem ve teknikleri kullanamadıkları, öğrencilerin seviye gruplarına göre ayrılmadıkları, sınıflarda araç-gereçlerin yetersiz olduğu, tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçlarının öğretmenler tarafından yeterince kullanılmadıkları bilinmektedir (Kazu ve Aslan, 2012). Akpınar, Turan ve Gözler (2006) tarafından birleştirilmiş sınıflardaki öğretmenlerle yapılan çalışmada da, birleştirilmiş sınıflarda öğretim ve öğretmenli-ödevli ders

işleme konularında sıkıntı yaşandığı belirlenmiştir (akt. Palavan, 2012). Birleştirilmiş sınıflarda öğrenciler, derslerin büyük bir kısmını kendi kendilerine çalışarak geçirmekte, kimi dersleri iki ya da daha çok sınıfla birlikte işlemektedir. Türkçe, matematik, müzik gibi dersler mihver derslerin temelleri üzerinde yapılandırılmaktadır. Bu nedenle mihver derslerin başarısı diğer dersleri etkilemektedir. Birleştirilmiş sınıflarla müstakil sınıfların uygulama farklılığı amaçların gerçekleştirilme düzeylerini olumsuz etkilemektedir (Erdem, 2011). Sosyal bilgiler dersinde, bazı saatlerin öğretmenli, bazı saatlerin ise ödevli ders olarak okutulması; sınıf yönetiminde ve derslerin işleniş sırasında sorunların çıkmasına, öğrencilerde güdü kaybına, dikkatin diğer sınıf etkinliklerine yönelmesine, öğretmenin zamanı verimli kullanamamasına neden olabilmektedir.

Birleştirilmiş sınıflı ilkokulların birçoğunun tek öğretmenli olduğu düşünüldüğünde yürütülmekte olan öğretim nitelik ve nicelik bakımından yeterli değildir (Sağ ve Sezer, 2012). Araç-gereç ve materyal yetersizlikleri, öğretmenli ders işleyen sınıfa daha verimli olmak amacıyla ödevli geçen derslerde öğrencilerin kitaba yönlendirilmeleri, öğrencilerin beceriye yönelik kazanımlardan yoksun kalmasına neden olabilmektedir.

İlkokul 4. sınıflarda haftalık ders saati çizelgeleri incelendiğinde; sosyal bilgiler dersinin haftada 3 saat olduğu görülmektedir. İlköğretimde bir öğretim yılı 180 iş günü olup, 36 haftadır. Bu zaman içerisinde sosyal bilgiler programının amaçları, birleştirilmiş sınıflarda ödevli ders saati ve öğretmenli ders saati ile gerçekleştirilmeye çalışılmaktayken, müstakil sınıflarda sürenin tamamı aktif olarak geçer. Birleştirilmiş sınıflarda sosyal bilgiler dersi amaçlarının gerçekleştirilmesi için gerekli olan süre yetersizdir denilebilir.

2.12. Tutum Nedir?

Tutum; bireyin kendine ya da çevresindeki herhangi bir nesne, toplumsal konu, ya da olaya karşı deneyim, bilgi, duygu ve güdülerine dayanarak örgütlediği zihinsel, duygusal ve davranışsal bir tepki ön eğilimidir (İnceoğlu, 2010: 13).

Cüceloğlu'na göre tutum; oldukça organize olmuş, uzun süreli duygu, inanç ve davranış eğilimleri iken Baykara'ya göre tutum; bir bireye atfedilen ve onun bir psikolojik obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir. Tutum, bireyin düşünce, duygu ve davranışlarını birbirleriyle uyumlu kılarak etkiler (Baykara, 2008: 152; Cüceloğlu, 2008: 521).

Tutum, faaliyet için subjektif veya zihni bir hazırlık durumu olarak ifade edilebilir (Ünal ve İlter, 2010: 5).

Tutum, nesne ve durumla ilgili öğrendiklerini veya bunlara karşı kişinin verdiği cevaplarda olumlu ve olumsuz olarak değerlendirmelerini bilmesi olarak tanımlanır (Sidekli, 2010: 3).

Kiamanesh'e göre tutum; insanlar ve durumlar karşısında güçlü bir inanç ya da duyguya yönelik onaylama ya da onaylamama durumudur (Kiamanesh, 2004).

Tutum, bireyin durumlar, olaylar ve insanlar karşısında gösterdiği davranışların arkasında yatan nedenlerdir. Tutumlar, bireyin ilgi ve tercihlerini etkileyebilir.

Tutumlar, en olumludan en olumsuzu kadar çeşitli derecelerde olabilir. Olumsuz tutumlar, nesne ya da fikirler konusunda olumsuz inanca sahip olma, onu reddetme veya sevmeme, ona karşı hareketlerde bulunmayla kendini gösterebilir. Olumlu tutumlar ise, nesnelere ya da fikirler konusunda olumlu inanca sahip olma, onu benimseme ve sevmeye ile kendini gösterebilir (Demirhan ve Altay, 2001: 10-11).

2.13. Tutum Davranış İlişkisi

Tutum, insanların inanç ve davranışlarının oluşumunda büyük bir rol oynamaktadır (Çalık, Koşar ve Dağlı, 2012). Tutumlar davranış değil, insanın davranışlarına yön veren psikolojik değişkenlerdir (Kahyaoğlu ve Yangın, 2007). Tutumun davranışları etkilediği görüşü yapılan çalışmalarla da desteklenmektedir (Tay ve Tay, 2006). Tutum, bireyin çevresine uyumunu kolaylaştıran, davranışlarını yönlendiren bir güce sahiptir (Öncü ve Cihan, 2012).

Tutumlarımızın birçoğu çevremizdeki insanlarla bir dizi etkileşimimiz neticesinde oluşur. Tutumlar tek bir yaşantı sonucunda aniden değişebileceği gibi çok sayıda geçirilen yaşantı sonucunda dereceli olarak da değişebilir (Aslan, 2006; Varış ve Cesur, 2012). Bir eylemin ilerleyişi sırasında durumun başarı veya başarısızlıkla değerlendirilmesi bu eylemin durmasına, değişikliğe uğramasına, devam etmesine neden olabilir. Öte yandan zaman zaman da eylemin gidişatı tutumun yön değiştirmesine etki edebilir (İnceoğlu, 2010).

Davranışların çoğu gibi tutumlar da, öğrenme yoluyla kazanılmıştır. Tutumlar klasik, edimsel koşullanma, model gözlenmesi veya taklit yoluyla öğrenilmişlerdir. Sosyal bilgiler dersiyle ilgili olumsuz tutumlar da uygun teknik ve yaklaşımlar yoluyla olumluya dönüştürülebilir (Oğur, 2009). Öğrencilerin geçmiş deneyimlerinde sosyal bilgiler dersine ilişkin olumsuz tutumları olabilir. Sosyal bilgiler dersinin öğrencinin ilgisini çekecek şekilde düzenlenmesi ve öğretmenin tutumu bu durumu olumlu yönde değiştirebilir. Olumsuz tutumların erken tespit edilip müdahale edilmesi dersin daha verimli geçmesini, hedeflere daha kolay ulaşılmasını sağlayabilir.

Tutumlar model alma yolu ile öğrenmeden oldukça fazla etkilenmektedir. Tutumların oluşumunda çevresel faktörlerin, akran gruplarının ve ebeveyn yaklaşımının büyük bir etkisi vardır. İlkokul döneminde de öğretmenler, öğrencilerin model alacağı birer şahsiyet olma özelliği taşırlar (Kiamanesh, 2004). Birey etkileşim içinde olduğu insanların tutumlarından etkilenebilmektedir. Sınıf içerisinde de öğrencilerin bir derse ilişkin tutumları diğer öğrencileri de etkileyebilmektedir. Öğrenciler olumlu yönde etkilenebileceği gibi olumsuz olarak da etkilenebilmektedirler. Burada sosyal bilgiler dersine karşı tutumun belirlenmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Tutumlar bir davranışın oluşumunda etkin bir role sahiptir. Ortaya çıkan davranışların sonuçları ise tutumu etkileyerek ya onu pekiştirir ya da olumlu-olumsuz yönde değiştirebilir. Örneğin; sosyal bilgiler dersinde başarılı olan bir öğrenci öğretmeni ile sorun yaşarsa, o ders saatlerinin gelmesini istemez, dersi takip etmez, motivasyonu düşer, derste olumsuz davranışlar sergiler. Sosyal bilgiler

dersinin içeriği zenginleştirilip, görsellerle ve film, video, gezi gözlemlerle desteklenip, öğretmenin öğrenciyle iletişimi sıkı tutmasıyla öğrencinin olumsuz tutumu olumluya dönüşebilir. Yani yaşantılar, olumlu yöndeki tutumu olumsuzya ya da olumsuz tutumu olumluya çevirebilir.

Gözle görülemeyen bir özelliğin bireyde var olup olmadığı varsa derecesinin ne olduğunun belirlenmesi olanaksızdır. Birçok araştırmacının belli bir objeye yönelik tutumları ölçme çabaları, tutumların olumlu ya da olumsuz davranışlara yol açabilme özelliği sayesinde gerçekleşebilmektedir. Bu bakımdan tutum ölçümlerinde belirlenen duruma gösterilen davranışın incelenmesiyle tutum hakkında yargılara varılır (Işık ve Rıza, 2011: 2).

2.14. Tutum Oluşturucu Öğeler

Tutum bilişsel, duyuşsal ve davranışsal boyutlarıyla davranışın önemli bir yordayıcısı olarak görülen psikolojik bir değişkendir (Çakır, Kan ve Sünbül, 2006; Tay ve Tay, 2006).

Cüceloğlu'na göre tutumun temelinde iki önemli özellik yatmaktadır.

- Tutumların oldukça uzun süreli olması,
- Bilişsel, duyuşsal ve davranışsal birimleri içermesidir (Cüceloğlu, 2008).

İnceoğlu'na (2010) göre, tutumların zihinsel, duygusal ve davranışsal olmak üzere üç oluşturucu ögesi vardır ve bu öğeler arasında genellikle örgütlenme, dolayısıyla da iç tutarlılık olduğu varsayılmaktadır.

1) Duygusal Öğeler

Bir tutum objesine karşı gözlenebilen tepkilerin sözle belirtilmesi duygusal boyutu oluşturur. Duygusal öğeler pozitif veya negatif etkiler içerir. Ancak duygusal öğeler diğer iki öğeden bağımsız olarak varlık kazanmaz. Bireyin deneyimleri, bilgi birikimi duygusal öğenin gelişmesinde önemli bir etkidir. Tutum ölçekleri çoğunlukla duygusal boyutu ölçmek için uygulanmaktadır (İnceoğlu, 2010; Köklü, 1995). Birey bir uyarıcıyla etkileşime girmesi ile deneyim yaşar. Yaşanılan deneyim

sonucu uyarıcıya karşı olumlu ya da olumsuz duygular geliştirir. Bu duyguları bireyin sözle de ifade etmesi tutumun duygusal yönüdür.

2) Zihinsel (Bilişsel) Öğe

Tutumun konusunu oluşturan, durum, olay veya nesneye ilişkin olarak sahip olunan her tür bilgi, deneyim, inanç ve düşünceyi içeren zihinsel ya da bilişsel öğe tutumun önemli bir kesitini oluşturmaktadır (İnceoğlu, 2010; Köklü, 1995). Zihinsel öğe bireyin düşünsel işleyiş süreciyle bağlantılı olup, bu sürecin sistemleştirilmesi ve sınıflandırılmasıyla ilgili bir öğedir (İnceoğlu, 2010). Bireyin bir durum hakkında sahip olduğu bilgi ve düşünceler bilişsel öğeyi meydana getirir. Bu bilgiler bir yaşantı sonucu oluşabileceği gibi gözlem yaparak ya da çevreden öğrenerek oluşabilir.

3) Davranışsal Öğe

Davranışsal öğe, tutum konusuna ilişkin davranış eğilimini yansıtır. Bu davranış eğilimleri sözler ya da hareketlerden gözlemlenebilir. Bunlar bireyin alışkanlıkları ve söz konusu tutum nesnesi ile doğrudan ilişkili olmayan tutumlarının da etkisi altındadır (İnceoğlu, 2010). Davranışsal öğe duygusal ve bilişsel öğelerin, tepkiye dönüşmüş halidir. Davranışların ortaya çıkmasının nedeni, davranışa yönelten eğilimdir.

2.15. Tutum ve Başarı

Öğrencilerin, ilgi alanlarını belirlemede, sosyal aktivitelerinde, başarı ya da başarısızlıklarında duyuşsal özelliklerin etkisinin olup olmadığı yıllar boyunca birçok araştırmaya konu olmuştur. Akademik başarının dolaylı ve direk olarak birçok faktörle ilişkili olduğu ileri sürülmektedir. Duyuşsal özelliklerde bu faktörlerden birisidir. Duyuşsal özelliklerin okulda gerçekleşen öğrenmeler üzerinde etkisi araştırmalarla kanıtlanmıştır (Peker ve Mirasyedioğlu, 2003; Kan ve Akbaş, 2005; Nacakçı, 2006).

Öğrencilerin derslere ilişkin tutumlarının olumlu olması ders etkinliklerinin verimli işlenmesini sağlayıp dersin özel ve genel amaçlarına ulaşmasını

kolaylaştırabilir veya öğrencilerin gelecekte bu alanla ilgili çeşitli aktivitelere gönüllü katılımlarını sağlayabilir (Akandere, Özyalvaç ve Duman, 2010). Bu durumun tersine, derse ilişkin tutumları olumsuz olan öğrenciler dersin verimini düşürebilir, derse katılmayabilir, derse önem vermeyebilir veya dersin işlenişinde çeşitli sorunlar çıkartabilir (Güllü ve Güçlü, 2009). Sosyal bilgiler dersine karşı olumlu tutum geliştiren öğrenci, ders saatinin gelmesini bekler, ders içi etkinliklere gönüllü olarak katılır, derse aktif olarak katılır, öğretmenle iletişime geçer, ders dışında da çalışmalar yapar dolayısıyla da başarılı olabilir.

Tutumlar ile ilgili araştırmalar tutumların küçük yaşlarda öğrenildiğini göstermekte ve küçük yaşlarda edinilen tutumların çok önemli deneyimler ve yaşantılar olmadıkça kolay kolay değişmediğini göstermektedir (Taşdemir, 2009). Tutum oluşması ve geliştirilmesi açısından 12–30 yaş arası önemli bir zaman dilimi olarak kabul edilmektedir (Kocabaş, 1997). Özellikle olumsuz tutumların erken tespit edilmesi ve önlemler alınması, olumlu tutumların pekiştirilmesi ve canlı kalmasının sağlanması öğrencilerin gelecekteki eğitimlerinin temellerinin sağlam atılmasını sağlayabilir.

2.16. Sosyal Bilgiler ve Tutum

Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin tutumlarının olumlu yönde olması ders başarılarını artıran bir etkidir. Bu nedenle öğrencilerin bu derse yönelik tutumlarının bilinmesi önemlidir. Öğrencilerin tutum düzeylerinin bilinmesi öğretmenlere, bu dersin öğretimi sürecinin düzenlenmesinde hizmet eder (Tay ve Tay, 2006). İlkokulda verilen eğitim ileri kademelerdeki eğitimin de temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle ilkokulda verilen eğitimin kalitesi diğer kademelerdeki başarıyı etkileyebilir. Birleştirilmiş sınıflarda birkaç sınıf bir arada eğitim alan öğrenciler yeteri kadar ders saatinin öğretmen ile birlikte geçirememektedir. Öğretmenli derslerin daha verimli geçirilmesi, az zamanda çok iş yapılması gerekmektedir. Öğrencinin derse karşı tutumunun olumlu olması bu durumu hızlandırabilir. Öğrencilerin bir sonraki kademede müstakil sınıflarda eğitim alacakları düşünüldüğünde birleştirilmiş sınıftaki öğretimin kalitesi daha önem taşımaktadır. Mihver derslerden olan sosyal bilgiler dersi bir sonraki aşamada daha

ayrıntılı işleneceğinden birleştirilmiş sınıflarda temellerin sağlam atılması için öğrencilerin duyuşsal özellikleri de göz önüne alınarak öğrenim sürecinin iyi planlanması yararlı olabilir.

2.17. İlgili Araştırmalar

Konuyla ilgili literatür taraması yapılmış, araştırma konusuyla ilgili olduğu düşünölen araştırmalara yer verilmiştir.

2.17.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

Köken (1995) ilköğretim sosyal bilgiler dersinin, sosyal bilgiler ders programında yer alan hedefleri ne ölçüde gerçekleştirdiğini incelemiştir. Araştırma sonunda, uygulanmakta olan sosyal bilgiler programının duyuşsal ve psikomotor davranışları gerçekleştirme yönünden yeterli olmadığı, öğrencilerin duyuşsal hedeflere yeterli düzeyde ulaşamadıkları sonucuna ulaşmıştır.

Yalçın (1997), Ankara merkez ilkokullarındaki 5. sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ile zeka, tutum ve kaygı puanları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmada öğrencilerin matematik başarıları ile zeka, matematik kaygısı ve tutum puanları arasında anlamlı ilişki olduğu sonucunu bulmuştur.

Baysal ve Öztürk (1999), ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutum derecelerini saptamayı amaçlamışlardır. Çalışmada bu derste başarılı, öğretmenleriyle iyi ilişkiler kurabilen ve sınıfında farklı öğretim etkinlikleri kullanılan öğrencilerin daha olumlu tutuma sahip olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Sağlam (2000), sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmedeki rolü ile ilgili araştırmasını İstanbul'un Kartal ilçesindeki üç ilköğretim okulunda öğrenim gören 5. sınıf öğrencileri üzerinde yapmıştır. Öğrencilerin cinsiyetleri, ailelerin kültürel düzeyi, öğretmenlerin sosyal bilgiler dersindeki davranışları ile öğrencilerin demokratik tutumları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin ve öğretmenlerin cinsiyetleri ile demokratik tutumları arasında kızlar lehine anlamlı bir ilişki bulmuştur. Öğretmenlerin sosyal bilgiler dersindeki davranışları ile öğrencilerin demokratik tutumları arasında ve öğrencilerin

ailelerinin kültürel düzeyi ile öğrencilerin demokratik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Özkal (2000), sosyal bilgiler dersinde işbirlikli öğrenme ve geleneksel öğretim yöntemlerinin, ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin akademik başarıları, benlik kavramları ve tutumları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Araştırmada işbirlikli öğrenme tekniklerinden birlikte öğrenelim tekniğinin, öğrencilerin ilköğretim 5. sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ve benlik kavramları üzerinde geleneksel yöntemlere göre daha etkili olduğu sonucunu bulmuştur.

Altınışik (2001), çoklu ortamın öğrencilerin sosyal bilgiler dersi başarısı ve bu derse yönelik tutumları üzerindeki etkisini araştırmıştır. İlköğretim yedinci sınıf sosyal bilgiler “Yurdumuz” ünitesinde uygulanan çalışmada, çoklu ortamın öğrenci başarısında ve derse yönelik tutumda geleneksel öğretim ortamına göre anlamlı düzeyde bir farklılık oluşturmadığını ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının olumlu düzeyde olduğunu bulmuştur.

Şahin (2001), ilköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde oluşturmacı yaklaşımla işlenen derslerin öğrencilerin öğrenmeleri üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırmasının amacı, oluşturmacı yaklaşımın öğrencilerin ders başarısı ve derse ilişkin tutumlara etkisini belirlemek, devlet okulları ile özel okullar arasında bu yöndeki farklılıkları ortaya koymaktır. Deney ve kontrol gruplu çalışmasını 2000–2001 öğretim yılı güz döneminde iki devlet okulundan, iki özel okuldan toplam dört beşinci sınıf üzerinde yapmıştır. Araştırma sonucunda, devlet okullarında oluşturmacı yaklaşımla eğitim gören deney grubundaki öğrencilerin tutumlarını diğer gruplara göre anlamlı derecede daha yüksek olarak bulmuştur.

Çiftçi (2002), sosyal bilgiler dersinde materyal kullanımının öğrenci başarısı ve tutumuna etkisini araştırmıştır. İlköğretim altı, yedi ve sekizinci sınıf öğrencilerinin deney gruplarının, dört hafta süren uygulama sonunda başarı ve tutumlarını anlamlı düzeyde yüksek bulmuştur. Deney gruplarında yer alan öğrencilerin tutum puanları “çok olumlu”, geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol gruplarında yer alan öğrencilerin tutumlarının ise “orta düzeyde olumlu” olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Geçer'in (2002), doktora tezi çalışmasında, çalışma kümesi 1820 öğrenciden (638 ilköğretim, 611 orta öğretim, 571 yükseköğretim) oluşmaktadır. Üç ayrı öğretim düzeyi için öğrencilere yakınlık davranışları ölçeği uygulamıştır. Araştırmada, öğretmenlerin, yakınlık davranışlarını orta düzeyde gösterdikleri, öğretmen yakınlık davranışlarının sözel derslerde öğrenciler tarafından daha çok algılandığı, öğretmen yakınlık davranışlarının başarıyla düşük, tutum ve güdülenmeyle orta seviyede ilişkili olduğu sonucunu bulmuştur.

Deveci (2002) araştırmasını, ilköğretim dördüncü sınıf öğrencileri ile yapmıştır. Araştırmada, sosyal bilgiler dersinde, probleme dayalı öğrenme uygulanan deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin derse ilişkin tutumları, akademik başarıları ve bilgileri hatırlama düzeyleri arasında deney grubu lehine anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Akengin, Sağlam ve Dilek (2002), ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmada yaklaşımlarını tespit etmeye yönelik yaptıkları araştırmanın sonucunda öğrencilerin genel olarak sosyal bilgiler dersine ilişkin olumlu düşüncelere sahip olduklarını belirlemişlerdir. Öğrencilerin çoğunluğunun (%53) sosyal bilgiler dersi ile günlük olaylar arasında ilişki bulunmadığını düşünmekte olduğunu bulmuşlardır.

Altıntaş (2003), ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum düzeyleri ile ilgili yüksek lisans tez çalışması yapmıştır. Araştırmasının amacı, yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının cinsiyet, yaş, karne notuna bağlı olarak değişip değişmediğini belirlemektir. Araştırmasının sonucunda, ilköğretim 7. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının, incelenen değişkenlere bağlı olarak farklılaşmadığını bulmuştur.

Kayalı (2003), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek ve tutumları daha pozitif hale getirmek için neler yapılması gerektiğini belirlemeye yönelik çalışmasında 6. ve 7. sınıf öğrencileri ile

çalışmış ve sonuç olarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutuma sahip olduklarını belirlemiştir.

Akpınar ve Ayvacı (2003), 2000–2001 öğretim yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı 3. sınıfında okumakta olan 150 öğretmen adayıyla araştırma yapmışlardır. Öğrencilerin sosyal bilimlerin temel disiplinlerinden birine ya da bir kaçına olan ilgilerini belirlemeyi ve bu ilginin nedenlerini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Araştırma sonunda öğrencilerin programa girdikten sonra lisans eğitimleri süresince sosyal bilgilerin belli alanlarına karşı tutumlarını etkileyen faktörlerin öğretim elemanlarının tutumları ve derslerinde uyguladıkları öğretim teknikleri yanında, öğrencileri derse karşı güdülemedeki başarıları olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Acar (2003), ilköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Çalışmanın sonucunda öğrencilerin tutumları ile cinsiyet, annenin eğitim durumu, ailenin gelir seviyesi ve öğrenim gördükleri okullara göre anlamlı bir farklılaşma olmadığını, buna karşın öğrencilerin tutumları ile babanın eğitim durumu ve karne notlarına göre anlamlı bir farklılaşma olduğunu belirlemiştir.

Özkal, Güngör ve Çetingöz (2004) sosyal bilgiler dersine ilişkin öğretmen görüşleri ve ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bu derse yönelik tutumlarını belirlemeye yönelik araştırma yaparak, öğrenci tutumları ve öğretmen görüşlerini çeşitli değişkenler açısından incelemiştir. Araştırmada ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının, cinsiyetlerine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini, kız öğrencilerin, erkek öğrencilere göre daha olumlu tutum geliştirdiklerini bulmuşlardır. Sosyal bilgiler dersine yönelik tutumların okul türüne göre anlamlı farklılık gösterdiğini ve devlet okullarında okuyan öğrencilerin, özel okullarda okuyanlara göre daha olumlu tutum geliştirdiklerini belirlemiştir.

Akdağ (2005), ilköğretim 6. ve 7. sınıf öğrencilerinin, bilişsel, duyuşsal ve giriş davranış özelliklerinin sosyal bilgiler dersinde başarı ve tutumlarına etkisini araştırmıştır. Araştırmasında, bilişsel giriş davranış özellikleri ve duyuşsal giriş

özelliklerinin, öğrenci başarısında önemli bir etkiye sahip olduğu, sosyal bilgiler dersi ile ilgili ön öğrenmelerin, sosyal bilgiler ders başarısını artırdığı sonucuna ulaşmıştır.

Yılmaz (2006), çalışmasında proje tabanlı öğrenme yaklaşımının öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik akademik başarı ve tutumlarına etkisini belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada deney grubu öğrencilerinin sosyal bilgiler tutum ölçeği ön test puanları ortalaması 77.83 ve standart sapması 7.09 iken, aynı grubun son test puanları ortalaması 102.56 ve standart sapması 15.11 olarak belirlemiştir. Araştırmasında, deney grubundaki öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının, kontrol grubundaki öğrencilerin tutumlarından daha yüksek olduğunu bulmuştur.

Gencil (2006), yaptığı çalışmasının amacını, ilköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin öğrenme stilleri ve sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ile sosyal bilgiler programının hedeflerine ulaşma düzeyleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak olarak belirtmiştir. Araştırma evreninden seçtiği 15 ilköğretim okulundaki 612 öğrenci örnekleme oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin öğrenme stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı, sosyal bilgiler programının hedeflere ulaşma düzeylerinin ve tutumlarının cinsiyetleri ile ilişkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Özkal ve Çetingöz (2006), ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını cinsiyet, sınıf düzeyi ve başarı durumları açısından incelemiştir. Araştırmaya İzmir ilinde yer alan ilköğretim okullarının altıncı, yedinci ve sekizinci sınıflarında öğrenim görmekte olan 682 öğrenci katılmıştır. Araştırma sonucunda, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, başarı düzeyi yüksek olan öğrencilerin başarı düzeyi düşük olan öğrencilere göre, altıncı sınıfa devam eden öğrencilerin yedi ve sekizinci sınıflara devam eden öğrencilere göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirlemiştir.

Abay (2007) yaptığı araştırmada, birleştirilmiş sınıflarda, sosyal bilgiler dersinin öğretiminde haftalık ders saatinin yetersiz olduğu, öğretmenlerin öğrencileri seviye gruplarına göre ayıramadıkları, araç-gereçlerin yetersiz olduğu, tamamlayıcı ölçme-değerlendirme araçlarının öğretmenler tarafından yeterince kullanılmadıkları gibi sorunların yaşandığı sonucunu bulmuştur.

Tokcan (2007) doktora tezinde, sosyal bilgiler öğretiminde kullanılan bütünsel beyin yaklaşımı ve modellendirilmiş etkinliklerin öğrencilerin akademik başarı ve öğrenci tutumlarına etkisini anlamayı amaçlamıştır. “Yurdumuzun Komşuları ve Türk Dünyası” ünitesinin öğretiminde deney grubundaki öğrencilere bütünsel beyin yaklaşımıyla, kontrol grubundaki öğrencilere geleneksel öğretim yöntemleriyle öğretim yapmıştır. Yapılan öntestlerde eşit başarı düzeylerine sahip olan iki grubun sontest başarı durumlarında anlamlı değişiklikler olduğunu belirlemiştir. Araştırmada farklı yaşantı modelleriyle işlenen sosyal bilgiler dersindeki öğrenci tutumlarının, geleneksel öğretim yöntemleriyle işlenen sosyal bilgiler dersindeki öğrenci tutumlarından daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Karakuş (2009) araştırmasında sosyal bilgiler dersinde öğrenme öğretme süreci içinde iyi planlanmış değerlendirme etkinliklerinin, öğrencilerin öğrenme ve derse yönelik tutumları üzerinde etkisinin önemli olduğunu ortaya koymuştur.

Oğur (2009) altıncı ve yedinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının incelemiştir. Denizli merkez ilçe ilköğretim okullarının altıncı ve yedinci sınıflarında okuyan 878 öğrenciyle çalışmıştır. Öncelikle öğrencilere kişisel bilgilerini belirlemeyi amaçlayan sorular ve sosyal bilgiler dersine ilişkin tutum ölçeği uygulamıştır. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının orta düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin okudukları sınıf, okudukları okul, ailelerinin eğitim ve gelir düzeyi, dershane veya özel ders desteği alıp almama durumları, bir önceki yıl sosyal bilgiler dersi karne notu öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarında anlamlı farklılıklar oluşturmakta iken cinsiyetin ve baba eğitim düzeyinin öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarında anlamlı bir farklılık oluşturmadığı sonucunu bulmuştur.

Yılmaz ve Şeker (2011) araştırmalarında, ilköğretim öğrencilerinin cinsiyetleri ile başarı puanları, yaşadıkları yer ile sosyal bilgiler dersine olan tutumları arasında olumlu ilişki bulmuşlardır.

2.17.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Kraus (1990), öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını etkileyen faktörleri ortaya koymak amacıyla meta-analitik bir çalışma yapmıştır. 13 araştırmayı incelediği çalışmada, tutumların öğrenme ve davranışlar üzerinde önemli etkisi olduğu, ailenin eğitim düzeyi ve sınıf atmosferinin sosyal bilgiler dersi tutumunun önemli belirleyicileri olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mc Kinney ve Jones (1992), tesadüfi olarak seçtikleri beşinci sınıf öğrencileri ile yürüttükleri çalışmada, ders kitaplarının sosyal bilgiler başarısı ve sosyal bilgiler dersine ilişkin tutum üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Bir grup öğrenci geleneksel ders kitaplarıyla, bir grup öğrenci yeni düzenlenen ders kitaplarıyla, diğer grup ise yeni ders kitapları ve ev ödevleriyle çalışmışlardır. Çalışma sonunda farklı türdeki ders kitaplarının akademik başarı üzerinde etkisi olmadığı ve tüm öğrencilerin tutumlarında artış olduğu sonucuna varmışlardır.

Morrow (1993), Avustralya'daki ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin (n=158) sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını araştırmıştır. Araştırmada, kız öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının erkek öğrencilerden anlamlı düzeyde olumlu olduğu, aile eğitim düzeyinin, özellikle anne eğitim düzeyinin yüksek olmasının derse yönelik tutumu olumlu yönde etkilediği ve öğrencilerin sosyal bilgiler tutumlarının orta düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Pahl (1995), 7 ve 12. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ile İngilizce ve fen derslerine yönelik tutumlarını karşılaştırmıştır. 10. sınıfta öğrenim gören kız öğrencilerin sosyal bilgiler dersi yerine İngilizce dersini tercih ettiklerini belirlemiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersi tutumlarının genel olarak olumlu olduğu sonucuna vardığı çalışmasında, sosyal bilgiler tutum puanlarının fen dersi tutum puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğunu, İngilizce dersi tutum puanları ile farklılık göstermediği sonucuna ulaşmıştır.

Moroz (1996), Avustralya’da çeşitli eğitim kademelerinde öğrenim gören 3132 öğrencinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum düzeylerini incelemiştir. Öğrencilerin genel olarak bu derse yönelik olumlu tutuma sahip oldukları ancak geleneksel tarih konularından hoşlanmadıkları, programda yer alan güncel konuların sosyal bilgilere ilişkin tutumu olumlu yönde etkilediği sonucunu bulmuştur.

Brush (1997), bütünleştirilmiş öğrenme sisteminin işbirlikli öğrenmeyle birlikte kullanılmasının, öğrencilerin matematik dersi başarısı ve tutumları üzerindeki etkilerini belirlemeye yönelik bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, işbirlikli öğrenme grubundaki öğrenciler, bireysel öğrenme grubundaki öğrencilere göre daha yüksek oranda başarı elde etmiştir. Brush araştırmasında işbirlikli öğrenmenin matematik dersine yönelik tutumları olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Corbin (1997) lise öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını incelediği çalışması ile derse ilişkin tutumların genel olarak olumlu olduğu ve olumlu tutumun akademik başarıyı yükselttiği sonucuna ulaşmıştır. Çalışmasında kız öğrencilerin tutumlarının erkek öğrencilerden daha olumlu olduğunu belirtmiştir. Lise öğrencilerinin tutumlarını matematik, fen, yabancı dil gibi diğer alanlarla karşılaştırmıştır. Araştırmada tutumların mezuniyet notuna, matematik ve fen tutumlarına göre anlamlı farklılık göstermediğini belirlemiştir. Öğrencilerin tutum puanlarının etnik kökene göre anlamlı bir değişim gösterdiği, zenci öğrencilerin en olumlu, İspanyol kökenli öğrencilerin ise en olumsuz tutuma sahip olduklarını saptamıştır. Ailenin ilgisi ve eğitim düzeyinin tutumları %29 oranında etkilediği sonucunu bulmuştur.

Armstrong ve Palmer (1998), Student Teams Achievement Divisions (STAD) olarak adlandırılan öğrenci takım başarısı çalışma tekniğinin, sosyal bilgiler dersinde öğrenci başarısı ve tutumu üzerindeki etkisini ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır. Araştırmada, STAD tekniğinin geleneksel tekniklere göre daha etkili olduğu, öğrencilerin derse daha çok motive oldukları ve daha olumlu tutum gösterdikleri sonucuna ulaşmışlardır.

Shea (2000), bilgisayar destekli ve videoya dayalı eğitimin, öğrencilerin derse karşı tutumu üzerindeki etkisini incelemiştir. Video uygulamalarının öğrencileri derse karşı motive ettiğini ve başarı düzeyleri düşük olan öğrencilerin de ders süresince derse karşı olumlu tutum gösterdikleri sonucunu bulmuştur.

Papanastasiou (2002), öğrencilerin fen bilgisi dersine yönelik tutumlarının, okul ortamıyla, fen bilgisi dersini öğrenebilmeleriyle, anne ve babalarının eğitim seviyesiyle ilişkisi olup olmadığını incelemiştir. Araştırmasında öğrencilerin fen bilgisi dersine yönelik tutumlarının, fen bilgisi dersindeki başarı düzeyleri ile ilişkili olduğu, ailelerin eğitim yapısıyla ilişkisinin ise çok az olduğu sonucunu bulmuştur.

Chiodo ve Byford (2004) yaptıkları çalışmada, son otuz yıldır yürütülen araştırmalara dayanarak öğrencilerin sosyal derslere yaklaşımlarını ele almışlardır. Sonuç olarak öğrencilerin gelecekteki kariyerlerinin önemi nedeniyle matematik, İngilizce ve fen derslerini daha çok önemsediklerini saptamışlardır. Ayrıca öğrenciler sosyal bilgiler sevmedikleri bir ders olmasına karşın müfredatta bulunması gerektiğini belirtmişlerdir.

Mather (2004) çalışmasında, ABD'deki ilköğretim okullarında öğrenim gören bir grup öğrencinin %92'sinin sosyal bilgiler dersini ilgi çekici bulmadıklarını belirtmektedir. Bu durumun nedenini, sosyal bilgiler programının öğrencilerin günlük yaşamlarıyla yeterince ilişki kuramamasına, programda büyük oranda soyut ve geçmişe dönük konuların yer almasına bağlamıştır.

Holden (2012) yaptığı çalışmada, öğrencilerin fen bilimlerine yönelik tutumlarını araştırmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak beşli likert tipi tutum ölçeği kullanmıştır. Araştırmada öğrencilerin fen bilimlerine yönelik tutumlarının olumlu olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Ayababa (2013) yaptığı çalışmada, üniversite öğrencilerinin sosyal bilimlere karşı tutumunu araştırmıştır. Araştırmanın örneklemini 200 öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama aracı olarak anket kullanmıştır. Ankette öğrencilere derisi öğrenmelerini kolaylaştırıcı ve engelleyici etkenleri sormuştur. Araştırma sonucunda üniversite öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarını olumlu olarak bulmuştur.

Bilgisayar destekli eğitimin, derslerde farklı yöntem ve tekniklerin kullanımının tutumları olumlu yönde etkilediği ve öğrencilerin donanımlı kütüphaneleri ihtiyaç olarak gördükleri sonucuna ulaşmıştır.

Khaled (2013) yaptığı çalışmada 8. ve 12. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarını incelemiştir. 24 tane 8. sınıf ve 24 tane 12. sınıf öğrencisi ile röportaj yapmıştır. Öğrencilere;

- Öğretmenler sosyal bilgiler dersini ilgi çekici hale getirebiliyor mu?
- Öğretmenlerin dersi işleme şekilleri derse ilişkin tutumunu etkiliyor mu?
- Sosyal bilgiler dersi ile ilgili kaygı ve önerileriniz neler? gibi sorular sormuştur.

Araştırmada, öğrencilerin bu dersi sevmelerinde öğretmenleri ile ilişkilerinin önemli bir etken olduğu, ders kitaplarının öğrenciler tarafından sıkıcı bulunduğu, derste çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanılmasının derse ilişkin tutumları olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşmıştır.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarına yönelik yapılan bazı araştırmalar incelenmiştir. Bu araştırmalarda ortak nokta olarak öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin genel tutumlarının olumlu düzeyde olduğu fakat öğrencilerin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre farklılık gösterdiği görülmüştür. Sosyal bilgiler dersinin farklı öğretim teknikleri kullanılarak etkili bir şekilde işlenmesinin, çevresel faktörlerin, öğrencilerin çalışma tekniklerinin, aile yapısının ve öğrencilerin öğretmenlerle ilişkilerinin bu derse yönelik tutumları etkilediği görülmüştür.

3. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma modeli, araştırmanın evren ve örnekleme, ölçme aracının hazırlanması ve uygulanması, verilerin elde edilmesi ve verilerin analizi açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma, tarama modellerinden nedensel karşılaştırma ile yapılmıştır. Tarama modelleri; geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olduğu şekli ile betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modellerinde, en az iki değişken bulunup, bunlardan birine göre gruplar oluşturularak diğer değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 2008).

Bu araştırma, 2013–2014 öğretim yılı, Zonguldak ilinin Kdz. Ereğli ilçesindeki birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu yönüyle çalışma, daha önce belirtilen amaçlar ve sınırlılıklar çerçevesinde var olan durumu ortaya koymayı amaçlayan betimsel türde bir araştırma niteliğindedir.

Betimsel tarama modeli kullanılan bu çalışmanın, bağımlı değişkeni birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği puanlarıdır. Bağımsız değişkenleri ise kişisel bilgi formunda yer alan cinsiyet, başarı durumu, ailenin gelir düzeyi, ebeveynlerin eğitim durumu ve öğretmenin cinsiyetidir.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örnekleme

Araştırmanın evreni, 2013–2014 öğretim yılında Zonguldak ilinin Kdz. Ereğli ilçesindeki birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrenim gören 4. sınıf öğrencilerinden oluşmaktadır. Kdz. Ereğli’de 58 tane okul birleştirilmiş sınıflı okul statüsünde bulunmaktadır. Bunların 6 tanesi 4+4+4 sistemi ile birlikte öğretmen fazlalığı nedeniyle müstakil sınıflar şeklinde eğitim vermektedir. Bu okulların çıkarılması ile evren, 52 okulda öğrenim gören 278 öğrenciden oluşmaktadır. Bu belirlenen

evrenden uygun örnekleme ile belirlenen 30 okul ve bu okullardaki 173 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

Tablo 3.1: Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımları

Cinsiyet	Frekans (f)	Yüzde (%)
Erkek	88	50.9
Kız	85	49.1
Toplam	173	100

Tablo 3.1. incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin % 50,9'u erkek, % 49,1'i kız olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet oranları birbirine çok yakın fakat erkek öğrenciler kız öğrencilerden bir miktar daha fazladır.

Tablo 3.2: Örnekleme Giren Okullardaki Öğrencilerin Cinsiyet ve Sayıları

	Okullar	4. Sınıftaki Öğrenci Sayısı	Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyet ve Sayıları			
			Kız	Erkek	Toplam	Yüzde (%)
1	Ali Veli Güzel İlkokulu	5	4	1	5	2.9
2	Aydınlık İlkokulu	12	7	4	11	6.4
3	Bakırlık Çınar Boru İlkokulu	15	5	6	11	6.4
4	Bölücek İlkokulu	12	4	7	11	6.4
5	Çamlıbel İlkokulu	5	1	4	5	2.9
6	Çömlekçi İlkokulu	2	2	-	2	1.2
7	Elmacı İlkokulu	5	3	2	5	2.9
8	Esenler İlkokulu	3	3	-	3	1.7
9	Gebe İlkokulu	6	4	1	5	2.9
10	Hacıuslu İlkokulu	4	-	4	4	2.3
11	Halalış İlkokulu	2	1	1	2	1.2
12	Hamzafakılı İlkokulu	4	1	3	4	2.3
13	Hamzafakılı Akpınar İlkokulu	10	4	5	9	5.2
14	Kaymaklar İlkokulu	5	2	3	5	2.9
15	Kaymaklar Merkez İlkokulu	3	1	2	3	1.7
16	Külâh İlkokulu	8	4	4	8	4.6
17	Ova Erdemir İlkokulu	5	3	2	5	2.9
18	Pımarcık Yaslar İlkokulu	5	3	2	5	2.9
19	Sarıkaya İlkokulu	9	3	5	8	4.6
20	Sofular İlkokulu	4	1	3	4	2.3
21	Sütcüllü İlkokulu	2	2	-	2	1.2
22	Şamlar İlkokulu	7	5	2	7	4.0
23	Şehit Metin Çevik İlkokulu	7	6	1	7	4.0
24	Topçalı İlkokulu	6	1	5	6	3.5
25	Toyfanlı İlkokulu	5	4	1	5	2.9
26	Toyfanlı Frenkler İlkokulu	4	2	2	4	2.3
27	Üveyikli Merkez İlkokulu	8	4	4	8	4.6
28	Üveyikli Çamlar İlkokulu	4	-	4	4	2.3
29	Yalnızçam İlkokulu	11	5	6	11	6.4
30	Yarashyörük İlkokulu	4	-	4	4	2.3
	Toplam	182	85	88	173	100

Tablo 3.2. incelendiğinde örnekleme giren 4. sınıf öğrencilerinin, okullar bazında dağılımlarında okullar arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. Öğrenci sayıları 2-15 arasında değişmektedir. Birleştirilmiş sınıflı ilkokullar olmaları münasebetiyle öğrenci sayıları oldukça azdır.

Tablo 3.3: Öğrencilerin Anne ve Babalarının Öğrenim Düzeyine Göre Dağılımları

Eğitim Düzeyi	İlkokul Mezunu Olmayan		İlkokul Mezunu		Ortaokul Mezunu		Lise ve Üzeri Mezun	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Ebeveyn								
Anne	29	16.76	116	67.05	17	9.83	11	6.36
Baba	15	8.67	83	47.98	32	18.5	43	24.86

Tablo 3.3. incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin anne ve babalarının büyük çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu görülmektedir. Ayrıca annelerin eğitim düzeylerinin babalara oranla oldukça düşük, babaların eğitim düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Örnekleme giren öğrenci annelerinin içerisinde okuryazar olmayan ve okuryazar olanların oranının % 16.76 ile oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Annelerin büyük bölümü % 67.05 oranı ile ilkokul mezunudur. Örnekleme giren öğrencilerin babalarının ise büyük bölümünün % 47.98 oranı ile ilkokul mezunu olduğu görülmektedir.

Tablo 3.4: Öğretmenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımları

Öğretmen cinsiyeti	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	14	46.67
Erkek	16	53.33
Toplam	30	100

Tablo 3.4. incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin öğretmenlerinin büyük bir oranla erkek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.5: Öğretmenlerin Cinsiyetlerine Göre Öğrencilerin Dağılımları

Öğretmen cinsiyeti	Frekans (f)	Yüzde (%)
Kadın	80	46.24
Erkek	93	53.76
Toplam	173	100

Tablo 3.5. incelendiğinde erkek öğretmenlerin kadın öğretmenlerden 13 tane fazla öğrencisi olduğu görülmektedir.

Tablo 3.6: Sosyal Bilgiler Dersi Birinci Dönem Karne Notlarına Göre Öğrencilerin Dağılımları

1. Dönem Notu	Frekans (f)	Yüzde (%)
1	5	2.89
2	17	9.83
3	34	19.65
4	54	31.21
5	63	36.42
Toplam	173	100

Tablo 3.6. incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin % 2,89'unun sosyal bilgiler dersi birinci dönem notu "Başarısız", % 9.83'ünün "Geçer", % 19,65'inin "Orta", % 31,21'inin "iyi", % 36,42' sinin "Pekiyi" olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik başarılarının göstergesi olan 1. dönem notları incelendiğinde öğrencilerin bu dersten genellikle 4 ve 5 aldıkları yani başarılı oldukları görülmektedir.

Tablo 3.7: Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Dağılımları

Gelir Düzeyi	Frekans (f)	Yüzde (%)
0-400	27	15.61
400-800	56	32.37
800-1500	60	34.68
1500-2000	15	8.67
2000 ve Üstü	15	8.67
Toplam	173	100

Tablo 3.7. incelendiğinde örnekleme giren öğrencilerin ailelerinin ortalama gelir düzeyinin % 34.68 ile 800-1500 TL ve % 32.37 ile 400-800 civarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu da birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrenim gören öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada nicel bir araştırma yöntemi olan anket yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama araçları “Kişisel Bilgi Formu” ve “Sosyal Bilgiler Tutum Ölçeği” olmak üzere iki tanedir.

Araştırmada kullanılan tutum ölçeği, Ergin (2006) tarafından geliştirilmiş ve “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları” isimli yüksek lisans tez çalışmasında kullanılmış olan sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğidir. Ölçek tek boyutludur. Ergin (2006) tarafından Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.94 olarak belirtilmiştir. Bu araştırmada Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı 0.89 olarak ölçülmüştür. Ölçek likert tipi ölçme aracı biçimindedir. Ölçekte yer alan her bir ifade için “Evet”, “Hayır”, “Bilmiyorum” şeklinde öğrencilerin düşüncelerini yansıtabilecekleri cevaplar bulunmaktadır. Ölçekte 12 tane olumlu, 10 tane olumsuz ifade içeren 22 madde bulunmaktadır (4, 6, 7, 10, 11, 12, 13, 18, 19, 21. maddeler olumsuzdur).

Sosyal Bilgiler dersine yönelik tutum ölçeği, 3'lü derecelendirme ölçeği ile puanlanmıştır. Bu nedenle olumlu ifadeli tutum cümleleri içeren maddeler puanlanırken, 3, 2, 1 şeklinde puanlanmış, olumsuz ifadeli tutum cümleleri içeren maddeler puanlanırken 1, 2, 3 şeklinde puanlanmıştır. Öğrencilerin en yüksek beklenti puanı 66, en düşük beklenti puanı 22 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 3.8: Olumlu Madde, Olumsuz Madde Değerlendirme Tablosu

	Olumlu Madde	Olumsuz Madde
Evet	3	1
Bilmiyorum	2	2
Hayır	1	3

Öğrencilerin ölçme aracı maddelerine verdikleri yanıtların sınıflandırılması için önce dağılım aralığı hesaplanmıştır. Dağılım aralığının hesaplanması amacıyla; Dağılım aralığı = En büyük değer - En küçük değer / Derece sayısı formülü kullanılmıştır. Üç dereceli bir envanter kullanıldığından, Dağılım aralığı = 3 - 1/3 formülünden 0.66 olarak hesaplanmış ve bu eşitliğe göre aralık sınır değerleri Tablo 3.9'da verilmiştir (Ergin,2006).

Tablo 3.9: Birleştirilmiş Sınıflı İlkokulların Sosyal Bilgiler Dersi Tutum Ölçeğinde Maddelere Katılma Derecelerine İlişkin Aralık Değerlerinin Sınırları

Katılma derecesi	Sınırlar
Hayır	1,00-1,65
Kararsız	1,66-2,35
Evet	2,36-3,00

3.4. Verilerin Elde Edilmesi

Ölçme aracının hazırlanmasının ardından, belirlenen okullarda tutum ölçeği uygulanarak veriler elde edilmiştir. Hazırlanan veri toplama aracı 20 Ocak -20 Şubat tarihleri arasında, 30 birleştirilmiş sınıflı ilkokulda bulunan 182 öğrencinin 173'üne uygulanmıştır.

Araştırma kapsamındaki sınıfların öğretmenleri ile iletişime geçilerek öğrencilerin aileleri ile ilgili bilgilere ulaşılması sağlanmıştır. Tutum ölçeği hakkında 10-15 dakika gerekli açıklama yapılmış ve uygulama sırasında bir ders saati boyunca öğrencilere rehberlik edilmiştir.

Öğrenciler önce 9 maddeden oluşan kişisel bilgi sorularını cevaplamış, daha sonra tutum ölçeğini cevaplamışlardır. Olumlu ve olumsuz köklü maddelerden oluşan tutum ölçeğinde kendilerine uygun olan seçeneği işaretlemişlerdir. Bir aylık uygulama süresinde toplam 30 okulda, 173 öğrenciye tutum ölçeği uygulanmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Veri toplama aracıyla elde edilen verilerin analizi SPSS 16 (Statistical Package for Social Science) programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Birleştirilmiş sınıflı ilkokullarda öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarını belirlemek amacıyla betimsel istatistik tekniklerinden faydalanılmıştır. Öğrencilerin derse ilişkin tutumları ile belirlenen değişkenler arasında ilişki olup olmadığına bakılmıştır. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında cinsiyete ve öğretmenin cinsiyetine göre anlamlı bir farklılığın olup olmadığını tespit ederken tanımlayıcı istatistikler (frekans, yüzde) ve t testi kullanılmıştır. Annenin ve babanın eğitim düzeyi, ailenin aylık gelir düzeyi ve akademik başarı notuna göre tutum puanlarının dağılımlarının normal olmaması nedeniyle verilerin analizinde Kruskal Wallis H ve Mann Whitney U testleri kullanılmıştır. Bu işlemlerin sonunda elde edilen bulgular, anlaşılabilirliği sağlamak amacıyla oluşturulan tablolarda 0,05 anlamlılık düzeyinde yorumlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde örnekleme giren 4. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum ölçeğine verdikleri cevaplar doğrultusunda alt problemlere ve bunların ışığında problem cümlesine cevap bulmaya çalışılmıştır.

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın birinci alt problemi “Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları ne düzeydedir?” şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin tutum ölçeğine verdikleri cevapların ortalamalarının ortalamaları hesaplanmış, standart sapma ve katılma düzeyi belirlenerek sonuçlar Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Genel Tutumlarının Düzeyi

Ölçekteki toplam madde sayısı	\bar{X}	Ortalamaların ortalaması	Düzye
22	57,69	2,62	Evet

Tablo 4.1. incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının genel olarak “evet” düzeyinde yer aldığı görülmektedir. Sonuçlara göre birleştirilmiş sınıflı okullarda öğrenim gören öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik olumlu tutum geliştirdikleri söylenebilir.

Tablo 4.2: Birleştirilmiş Sınıflı İlkokullarda Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları

Sıra no	TUTUM MADDELERİ	\bar{X}	Ss	Düzye
1	Sosyal Bilgiler dersini seviyorum.	2.90	0.37	EVET
2	Sosyal bilgiler dersi zevkli bir derstir.	2.72	0.65	EVET
3	Sosyal bilgiler dersi programdan kaldırılırsa üzülürüm.	2.86	0.44	EVET
4	Sosyal Bilgiler dersinden nefret ediyorum.	2.88	0.41	EVET
5	Sosyal bilgiler dersi isteyerek çalıştığım bir derstir.	2.76	0.62	EVET
6	Sosyal bilgiler dersi bence zor bir derstir.	2.68	0.69	EVET
7	Sosyal bilgiler dersini çalışırken canım sıkılır.	2.47	0.69	EVET
8	Sosyal bilgiler dersine etkin olarak katılmaktan zevk alırım.	2.71	0.62	EVET
9	Sosyal bilgiler dersini dört gözle beklerim.	2.44	0.92	EVET
10	Sosyal Bilgiler dersi olmasa okul daha zevkli olur.	2.63	0.72	EVET
11	Sosyal bilgiler dersinde konuşmak istemiyorum.	2.63	0.75	EVET
12	Zorunlu olmasam sosyal bilgiler dersine çalışmam.	2.52	0.74	EVET
13	Sosyal Bilgiler dersinde zaman geçmek bilmez.	2.63	0.73	EVET
14	Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğim bilgilerin bana yararı olacağına inandığım için bu dersi çalışıyorum.	2.72	0.66	EVET
15	Sosyal bilgiler dersi eğlenceli bir derstir.	2.60	0.76	EVET
16	Sosyal bilgiler dersi programdan kaldırılırsa üzülürüm.	2.59	0.65	EVET
17	Sosyal Bilgiler dersini diğer derslere göre daha çok severek çalışırım.	2.44	0.84	EVET
18	Sosyal Bilgiler dersi en çok sıkıldığım derstir.	2.46	0.80	EVET
19	Sosyal Bilgiler dersine isteyerek katılmıyorum.	2.43	0.85	EVET
20	Sosyal Bilgiler dersi öğrenmemiz gereken bir derstir.	2.52	0.80	EVET
21	Sosyal Bilgiler dersinde edindiğim bilgilerin bana yararı olacağına inanmıyorum.	2.34	0.90	KARARSIZ
22	Sosyal Bilgiler dersine isteyerek katılıyorum.	2.66	0.70	EVET

Tablo 4.2. incelendiğinde 22 maddeden oluşan tutum ölçeğinde öğrencilerin 1 maddeye “kararsızım”, 21 maddeye de “evet” düzeyinde yanıt verdikleri görülmektedir. Tabloda, öğrencilerin en yüksek ortalamaya sahip olan (2,90) 1. maddeye yani “Sosyal bilgiler dersini seviyorum.” tutum maddesine evet dedikleri görülmektedir. Öğrencilerin çoğu sosyal bilgiler dersini sevmektedir. Bu durumun olumlu bir tutumu gösterdiğini söylemek mümkündür. Ayrıca bu maddeden sonra

ortalaması yüksek olan madde 3. ve 4. maddelerdir. “Sosyal bilgiler dersi programdan kaldırılırsa üzülürüm.” maddesine öğrencilerin çoğu evet, “Sosyal bilgiler dersinden nefret ediyorum.” maddesine de çoğu hayır diyerek bu dersi sevdiğini belirtmişlerdir. Yani öğrenciler bu dersin olması gerekliliğine inandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilerin “kararsızım” düzeyinde katıldıkları madde “Sosyal bilgiler dersinde edindiğim bilgilerin bana yararı olacağına inanmıyorum.” maddesidir. Bu sonuca göre, öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde öğrenilen bilgilerin günlük hayatta ne işe yarayacağı konusunda yeterli bilgiye sahip olmadıkları söylenebilir.

Birinci alt problemde öğrencilerin tutum ölçeğine verdikleri olumlu ve olumsuz yanıtların analizleri yapılırken, ölçekte yer alan olumsuz maddelere verilen cevapların analizinde veri girişi, maddelerin numarası ters çevrilerek yapıldığından olumsuz yapıdaki maddeler olumlu yapıya dönüştürülmüştür. Dolayısıyla, ölçekte olumlu ve olumsuz görünen maddelerin aritmetik ortalamaları birbirine yakın çıkabilmektedir.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın ikinci alt problemi “Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları cinsiyete göre değişmekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Cinsiyet ve tutum puanları arasında t-testi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4.3.’ te verilmiştir.

Tablo 4.3: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Cinsiyete Göre t- testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S.s	S.df	t	p
Kız	85	58.73	6.02	171	1.91	0.06
Erkek	88	56.64	8.18			

$p > .05$

Tablo 4.3. incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Yani kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin derse ilişkin tutumları arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları öğrencilerin akademik başarılarına göre değişmekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları ortalamasının, öğrencilerin bu dersten aldıkları notlara göre dağılımları incelenmiş ve Tablo 4.4’te verilmiştir.

Tablo 4.4: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Başarı Notlarına Göre Dağılımları

<i>Not</i>	<i>N</i>	\bar{X}	<i>S.s</i>	<i>Std. Hata</i>
1	5	51.45	8.53	3.82
2	17	54.24	6.12	1.48
3	34	57.71	5.50	0.94
4	54	60.81	3.17	0.43
5	63	64.24	4.08	0.51
Toplam	173	57.69	5.48	1.44

Tablo 4.4. incelendiğinde öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının bu dersten aldıkları notlara göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun sosyal bilgiler dersinden başarılı notlar aldıkları söylenebilir. Akademik başarı notu bir olan öğrencilerin tutum düzeyleri $\bar{X} = 51.45$ ortalama ile en düşük iken akademik başarı notu beş olan öğrencilerin tutum düzeyleri $\bar{X} = 64.24$ ortalama ile en yüksektir. İki ya da daha çok örneklem için kullanılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yerine ilişkisiz ölçümler için kullanılan Kruskal Wallis H Testi sonuçları dikkate alınmıştır. Sonuçlar Tablo 4.5’te verilmiştir.

Tablo 4.5: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Akademik Başarı Notuna İlişkin Kruskal Wallis H Sonuçları

Not	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P Değeri	Anlamlı Fark
1	5	9.60	4	90.49	0.00	3-1, 4-1, 5-1, 4-2, 5-2, 4-3, 5-3, 5-4
2	17	43.47				
3	34	45.79				
4	54	86.27				
5	63	127.75				
Toplam	173					

p<.05

Tablo 4.5. incelendiğinde öğrencilerin tutum puanlarının akademik başarı puanlarına göre anlamlı olarak farklılaştığı görülmektedir. Farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacı ile Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bu testin bulgularına göre notu bir ve üç olanlar arasında üç olanlar lehine (U: 7.00, p: 0.00), bir ve dört olanlar arasında dört olanlar lehine (U: 0.50, p: 0.00), bir ve beş olanlar arasında beş olanlar lehine (U: 7.00, p: 0.00), iki ve dört olanlar arasında dört olanlar lehine (U: 202.00, p: 0.00), iki ve beş olanlar arasında beş olanlar lehine (U: 87.50, p: 0.00), üç ve dört olanlar arasında dört olanlar lehine (U: 345.00, p: 0.00), dört ve beş olanlar arasında beş olanlar lehine (U: 697.00, p: 0.00) anlamlı fark olduğu görülmüştür. Başarı notları arttıkça tutum puanları da artmaktadır.

4.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın dördüncü alt problemi “Sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları ailelerin eğitim düzeyine göre değişmekte midir?” şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutum puanları ortalamasının öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyine göre istatistiksel dağılımları hesaplanmıştır. Tablo 4.6.’da verilmiştir.

Tablo 4.6: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Annenin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Anninin eğitim düzeyi	N	\bar{X}	S.s	Std. Er.
1-İlkokul Mezunu Olmayan	29	55.40	6.44	1.20
2-İlkokul mezunu	116	58.16	2.91	0.27
3-Ortaokul mezunu	17	59.95	2.46	0.60
4-Lise ve üzeri mezunu	11	57.25	3.11	0.94
TOPLAM	173	57.69	3.88	0.30

Tablo 4.6. incelendiğinde öğrencilerin tutum puanları ortalamalarının annenin eğitim düzeyine göre farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla, dağılımın normal olmaması göz önüne alınarak, ilişkisiz ölçümler için kullanılan Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Teste ilişkin sonuçlar Tablo 4.7’de görülmektedir.

Tablo 4.7: Öğrencilerin Tutum Puanları Ortalamasının Annenin Eğitim Düzeyine Değişkenine Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Annenin eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P Değeri
1-İlkokul Mezunu Olmayan	29	67.60	3	13.22	0.06
2-İlkokul mezunu	116	89.22			
3-Ortaokul mezunu	17	118.21			
4-Lise ve üzeri mezunu	11	66.55			
TOPLAM	173				

$p > .05$

Tablo 4.7. incelendiğinde, Kruskal Wallis H Testi sonucu elde edilen p değerinin 0,06 bulunduğu görülmektedir. Elde edilen p değeri $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Yani öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile annelerinin eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

Tablo 4.8: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

Babanın eğitim düzeyi	N	\bar{X}	Std. Sapma	Std. Er.
1-İlkokul Mezunu Olmayan	15	58.04	3.67	0.95
2-İlkokul mezunu	83	56.69	4.31	0.47
3-Ortaokul mezunu	32	57.52	3.51	0.62
4-Lise ve üzeri mezunu	43	58.51	3.05	0.47
TOPLAM	173	57.69	3.88	0.30

Tablo 4.8 incelendiğinde, babaların eğitim düzeyine göre öğrencilerin tutum puanları ortalamalarının dağılımında ortalamaların birbirine yakın olmasına karşın farklı olduğu görülmektedir. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla, dağılım varyanslarının normal olmaması göz önüne alınarak, ilişkisiz ölçümler için kullanılan Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Teste ilişkin sonuçlar Tablo 4.9'da görülmektedir.

Tablo 4.9: Öğrencilerin Tutum Puanları Ortalamasının Babanın Eğitim Düzeyine Göre Kruskal Wallis H Sonuçları

Babanın eğitim düzeyi	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P Değeri
1-İlkokul mezunu olmayan	15	85.33	3	4.25	0.23
2-İlkokul mezunu	83	81.78			
3-Ortaokul mezunu	32	83.30			
4-Lise ve üzeri mezunu	43	100.42			
TOPLAM	173				

$p > .05$

Tablo 4.9 incelendiğinde, Kruskal Wallis H Testi sonucu elde edilen p değeri 0,23 bulunduğu görülmektedir. Elde edilen p değeri $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı değildir. Yani öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları ile babalarının eğitim düzeyi arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

4.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın beşinci alt problemi “Öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyeti ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları arasında bir ilişki var mıdır?” şeklinde belirlenmiştir. Öğretmen cinsiyeti ve tutum puanları arasında t-testi yapılmıştır. Öğrencilerin öğretmenlerinin cinsiyetine göre sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının t-testi sonuçları Tablo 4.10’da verilmiştir.

Tablo 4.10: Öğrencilerin Tutum Puanlarının Öğretmen Cinsiyetine Göre t- testi Sonuçları

Öğretmenin Cinsiyeti	N	\bar{X}	S.s	S.df	t	p
Kadın	80	58.18	4.22	0.44	1.84	0.68
Erkek	93	57.20	3.39	0.38		

$p > .05$

Tablo 4.10 incelendiğinde örneklem grubunda öğretmeni bayan olan öğrencilerin sosyal bilgiler tutum puanı ortalaması $\bar{X} = 58.18$, standart sapması 4.22, öğretmeni erkek olan öğrencilerin sosyal bilgiler tutum puanı ortalaması $\bar{X} = 57.20$, standart sapması 3.39 olarak görülmektedir. Öğretmenin cinsiyeti açısından öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında $p > 0,05$ düzeyinde anlamlı

bir farklılık yoktur. Erkek ve kadın öğretmenlerin cinsiyetleri öğrencilerin derse ilişkin tutumlarında etkili değildir.

4.6. Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgu ve Yorumlar

Araştırmanın altıncı alt problemi, “Öğrencilerin ailelerinin aylık gelirleri ile öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları arasında bir ilişki var mıdır?” şeklinde ifade edilmiştir.

Araştırmaya katılan ailelerinin aylık geliri değişkenine göre öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarının seviyesini belirlemek için yapılan tutum ölçeği sonuçları tablo 4.11’de belirtilmiştir.

Tablo 4.11: Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Durumunun, Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisinin Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Durumları	N	\bar{X}	Ss
0-400 TL	27	54.81	6.42
400-800 TL	56	58.23	2.40
800-1500 TL	60	58.28	3.35
1500-2000 TL	15	59.25	2.58
2000 TL ve Üstü	15	57.88	3.38
Toplam	173	57.69	3.88

Tablo 4.11. incelendiğinde, araştırmaya katılan öğrencilerin ailelerinin aylık gelirlerine göre dağılımında; 0–400 TL arası gelire sahip olanların sayısının 27, 400 TL–800 TL arası gelire sahip olanların sayısının 56, 800-1500 TL gelire sahip olanların sayısının 60, 1500-2000 TL arası gelire sahip olanların sayısının 15 ve 2000 TL ve üstü arası gelire sahip olanların sayısının 15 olduğu görülmektedir. Tabloda, öğrenci ailelerinden 1500-2000 TL geliri olan ailelerin çocuklarının, sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlarının çok fark olmaması ile birlikte diğer gelir grubundaki ailelerin çocuklarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Öğrencilerin tutum puanları ortalamaları, ailelerinin gelir düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılığın anlamlı olup olmadığını tespit etmek amacıyla, dağılımın normal

olmaması nedeniyle ilişkisiz ölçümler için kullanılan Kruskal Wallis H Testi uygulanmıştır. Teste ilişkin sonuçlar Tablo 4.12’de görülmektedir.

Tablo 4.12: Ailelerin Aylık Gelir Düzeyine Göre Öğrencilerin Tutum Puanları Ortalamasının Kruskal Wallis H Sonuçları

Öğrenci Ailelerinin Aylık Gelir Durumları	N	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P Değeri	Anlamlı Fark
0-400 TL	27	61.72	4	10.88	0.03	(400-800)- (0-400) (800-1500)- (0-400) (1500-2000)- (0-400)
400-800 TL	56	91.03				
800-1500 TL	60	91.32				
1500-2000 TL	15	109.11				
2000 TL ve Üstü	15	80.00				
Toplam	173					

p<.05

Tablo 4.12. incelendiğinde yapılan analiz sonucu p değerinin 0.03 bulunduğu görülmektedir. Bu değer $p<.05$ düzeyinde anlamlı bir fark olduğunu gösterir. Yani örnekleme öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumları ile ailelerinin gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Farklılığın kaynağını belirleyebilmek amacı ile Mann Whitney U testi yapılmıştır. Bu testin bulgularına göre; gelir düzeyi 0-400 TL ve 400-800 TL olanlar arasında 400-800 TL olanlar lehine (U: 485.00, p: 0.01), gelir düzeyi 0-400 TL ve 800-1500 TL olanlar arasında 800-1500 TL olanlar lehine (U: 542.50, p: 0.01), gelir düzeyi 0-400 TL ve 1500-2000 TL olanlar arasında 1500-2000 TL olanlar lehine (U: 96.00, p: 0.01), anlamlı fark olduğu görülmüştür. Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları, öğrenci ailelerinin aylık gelir durumlarına göre değişmektedir.

SONUÇ

Bu bölümde, bulgulara ve yorumlara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, sonuçlarla ilgili tartışma ve önerilere yer verilmiştir. Gerek literatür bilgileri gerekse bu araştırma sonucunda elde edilen bulgular sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci tutumlarının bazı değişkenlere göre farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur.

1-Araştırma ile elde edilen veriler analiz edildiğinde sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumların genel olarak “evet” düzeyinde yer aldığı görülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin bu derse yönelik olumlu tutum geliştirdiklerini göstermektedir.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin sahip oldukları tutumlar şöyle sıralanabilir;

- Öğrenciler sosyal bilgiler dersini sevdiklerini ve bu derse isteyerek katıldıklarını ifade etmektedirler.
- Öğrenciler, sosyal bilgiler dersine planlı ve düzenli olarak çalışmakta, bu derse dört gözle beklemekte ve diğer derslere göre daha çok severek istekli olarak çalışmaktadırlar.
- Öğrenciler, sosyal bilgiler dersinde edindiğim bilgilerin bana yararı olacağına inanmıyorum, cümlesinde kararsız kalmışlardır. Öğrencilerin kararsız kaldıkları maddeden yola çıkarak, öğrencilerin sosyal bilgiler dersini sevdikleri fakat bu dersin gerekliliğini ve önemini tam olarak kavrayamadıkları söylenebilir.

Yapılan bazı araştırmada cinsiyet farkı olmaksızın gerek ilköğretim gerekse ortaöğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarının oldukça olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmışken (Corbin, 1994; Schug, Todd ve Beery, 1984; McGowan, Sutton ve Smith, 1990; Haladyna, Shaughnessy ve Redsun, 1982); bazı araştırmalarda ise öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları olumlu bulunmuştur (Aktepe, Tahiroğlu ve Sargın, 2014; Ergin, 2006; Chiodo ve Byford, 2004; Sidekli, 2010; Kayalı, 2003; Özkal, Güngör ve Çetingöz, 2004; Şimşek ve

Demir, 2012; Fernandez, Massey ve Dornbusch, 1975). Öğrencilerin tutumlarını olumlu belirleyen çalışmalar araştırmayı destekler niteliktedir.

2- Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Cinsiyet değişkeninin tutuma etkisini araştıran Oğur (2009), Baysal ve Öztürk (1999), Taşdemir (2008), Özkal (2013), Akdağ (2008)'da cinsiyet değişkeninin etkisiz olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuçlar araştırmayı destekler niteliktedir.

3- Öğrencilerin birinci dönem sosyal bilgiler karne notları ile sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Sosyal bilgiler dersine ilişkin olumlu tutum geliştiren öğrencilerin derse ait başarılarının da yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Derslerde başarılı öğrenciler genel olarak düzenli olarak çalışır, derse istekli olarak katılır, öğrenmekten zevk alır ve dolayısıyla başarıya ulaşır. Başarı getiren duruma karşı olumlu tutum geliştirilir ve olumlu tutum geliştirilen durumda da daha başarılı olunur. Bu durum araştırmaya yansımıştır. Yılmaz ve Demir (2014), Akengin, Dilek ve Sağlam (2002), Tay ve Tay (2006), Coşkun ve Samancı (2012), Peker ve Mirasyedi (2003), Altıntaş (2005) ve Uzun (2006) da yaptıkları çalışmalarda sosyal bilgiler dersine ilişkin tutum ile bu derse ait başarı arasında pozitif yönde ilişki tespit etmişlerdir. Yapılan bu çalışmalar araştırmayı destekler niteliktedir.

4- Anne ve babanın eğitim düzeyi ile öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumları arasında, anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Bazı araştırmalarda anne babaların eğitim düzeyiyle öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Güngörmüş (1992) araştırmasında babası ile daha fazla iletişimde bulunan çocukların, iletişimi az olanlara göre akademik başarılarının daha yüksek olduğunu belirlemiştir. Corbin (1997) araştırmasında anne-babanın öğrencinin sosyal derslere yönelik tutumunu şekillendirmede büyük etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Anne- baba bireyin sahip olduğu tutumların gelişmesinde önemli rol oynar. Birey küçük yaşlardan itibaren aile ortamında kazandığı davranışları hayatında uygular. Ailenin bireyin geleceğiyle ilgili beklentileri de davranışlarını ve okul derslerine yönelik tutumlarını etkileyebilir.

Fakat okul çağına gelmiş çocuklar, ev ortamından okul ortamına girdiklerinde akranlarından daha fazlası ile etkilenmektedir. Sınıf ortamında bir derse karşı, çoğunluk olumlu tutum içerisinde ise diğer öğrencilerde bu yönde eğilim kazanmaktadır. Uzun (2006), Taşdemir (2008), Pehlivan (2010), Akgün, Aydın ve Öner Sünkür (2007)'de yaptığı çalışmalarda ebeveynlerin eğitim düzeyi ile öğrencilerin bu derse ilişkin tutumları arasında ilişki bulamamışlardır. Bu çalışmaların sonuçları araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir.

5- Araştırmada sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumlar ile öğretmenlerin cinsiyetleri arasında ilişkiye rastlanmamıştır. Öğretmenlerin sınıf içi etkinliklerde cinsiyetlerini ortama katmadan, sosyal bilgiler dersi kazanımlarını kazandırma yönünde birbirlerine yakın oranda çaba harcadıkları söylenebilir. Şimşek ve Demir (2012), Demir (2010) ve Uzun (2006)'da yaptıkları çalışmalarda öğretmenin cinsiyeti açısından öğrencilerin sosyal bilgiler dersine yönelik tutumlarında anlamlı bir farklılık olmadığını belirlemişlerdir. Bu sonuçlar araştırmayı destekler niteliktedir.

6- Ailelerin gelir düzeyleri ile öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koyan (Taşdemir, 2008; Oğur, 2009; Demir, 2010) araştırmalar bu araştırma sonucuyla paralellik göstermektedir. Coşkun ve Samancı (2012) da çalışmalarında ailelerinin geliri orta ve üst düzey olan öğrencilerin derse yönelik tutumlarının alt düzey olanlardan daha olumlu olduğunu belirlemiştir. Bu bulgular araştırmayı destekler niteliktedir.

Öneriler

Araştırmanın ortaya koyduğu bulgular ışığında getirilen öneriler şunlardır:

Sonuca İlişkin Öneriler

- Öğrencilerin kararsız kaldıkları konularda öğretmenler tarafından olumlu tutum geliştirici uygulamalar yapılmalıdır.
- Öğretmenler sosyal bilgiler dersinin öğrencilere kazandırdıkları, bu dersin gerekliliği ve önemi üzerinde durmalıdır.

- Öğrenciler, sosyal bilgiler dersine bilinçli olarak katılmaları konusunda öğretmenler tarafından desteklenmelidir.

İleriye Dönük Çalışmalara Öneriler

- Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine karşı tutumlarıyla, diğer derslere ilişkin tutumları karşılaştırılabilir.
- Sosyal bilgiler dersine ilişkin olumlu ve olumsuz tutumların sebepleri belirlenerek, sosyal bilgiler dersine ilişkin öğrenci tutumlarının istenen düzeye çıkarılması için neler yapılabileceği konusunda araştırma yapılabilir.
- Öğrencilerin sosyal bilgiler dersine ilişkin tutumları daha geniş sayıdaki öğrenci gruplarında araştırılabilir.
- Sosyal bilgiler dersine yönelik öğrenci tutumları başka değişkenlerle ilişkileri daha kapsamlı olarak ele alınıp incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Abay, Seda (2006); “*Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Öğretmenlerin Karşılaştıkları Sorunlar*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Abay, Seda (2007); “*Birleştirilmiş Sınıflarda Sosyal Bilgiler Öğretiminde Sorunlar*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Acar, Özgür (2003); “*İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DEÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Akandere, Mehibe, Nur Tuba Özyalvaç, Savaş Duman (2010); “Ortaöğretim Öğrencilerinin Beden Eğitimi Dersine Yönelik Tutumları İle Akademik Başarı Motivasyonlarının İncelenmesi,” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 24, s. 1- 10.
- Akdağ, Hakan (2005); “*İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde, Öğrencilerin Bilişsel ve Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Akdağ, Hakan (2008); “İlköğretim II. Kademe 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin, Bilişsel ve Duyuşsal Giriş Davranış Özelliklerinin Başarı ve Tutumlarına Etkisi,” *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 25, s. 53 -68.
- Akdağ, Hakan (2009); “İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programının Öğrenci Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi,” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 21, s. 1-12.
- Akengin, Hamza, Döne Sağlam ve Arzu Dilek (2002); “İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Görüşleri,” *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 16, s. 1-12.
- Akgün, Abuzer, Murat Aydın ve Meral Öner Sünkür (2007); “İlköğretim Bölümü Öğrencilerinin Fen Derslerine Yönelik Tutumların Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi,” *A.Ü. Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 2, s. 1-14.
- Akpınar, Mehmet ve Hakan Şevki Ayvacı (2003); “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Sosyal Bilimlerin Temel Disiplinlerine Karşı Tutumları,” *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 158.

- Aktepe, Vedat, Mustafa Tahiroğlu ve Sezer Sargın (2014); “İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları,” *TSA*, Cilt 18, s. 1.
- Albayrak, Osman (2013); “Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim” <http://birlestirilmisniflardaogretim.wordpress.com/ders-notlari/> (Erişim Tarihi: 6.10.2013).
- Altınışik, Sertel (2001); “*Sosyal Bilgiler Dersinde Çoklu Ortamın Öğrencilerin Akademik Başarıları ve Derse Karşı Tutumları Üzerindeki Etkisi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altıntaş Uğur (2003); “*İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.
- Altıntaş, Uğur (2005); “İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutum Düzeyleri,” *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 1- 12.
- Anderson, Lewitt, Regine Sirota ve Martine Mazurier (1991); “Elementary Education in France,” *The Elementary School Journal*, Cilt 9, Sayı 1, s. 79–95.
- Armstrong, Scott ve Jesse Palmer (1998); “Student Teams Achievement Divisions (STAD) in a Twelfth Grade Classroom: Effect on Student Achievement and Attitude,” *Journal of Social Studies Research*, Vol. 22, No 1, p 1-10.
- Arslan, Ali (2006); “Bilgisayar Destekli Eğitim Yapmaya İlişkin Tutum Ölçeği,” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 24–33.
- Ayaaba, David Asakiba (2013); “The Attitude of Students towards the Teaching and Learning of Social Studies Concepts in Colleges of Education in Ghana,” *Research on Humanities and Social Sciences*, Vol.3, No.9, p.83-89
- Aydın, Ahmet (1999); “Birleştirilmiş Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersi Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyi,” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 6, s. 57–69.
- Barth, James L. (1991); *Elementary and Junior High/Middle School Social Studies Curriculum, Activities and Materials*, Lanham, University Press of America, Inc.
- Baykara Pehlivan, Kevser (2008); “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-Kültürel Özellikleri Ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları Üzerine Bir Çalışma,” *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, s 151–168.

- Baysal, Nurdan ve Cemil Öztürk (1999); "İlköğretim 4-5.Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumu," *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi*, Sayı 6, s. 11-20.
- Bilir, Aynur (2008); "Birleştirilmiş Sınıflı Köy İlköğretim Okullarında Öğretmen Ve Öğretim Gerçeği," *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 41, Sayı 2, s. 1-22.
- Brush, Thomas (1997); "The effects on student achievement and attitudes when using integrated learning system with cooperatives pairs," *Educational Technology Research and Development*, Vol. 45, No 1, p. 51-64.
- Budge, K. (2006); "Rural leaders, rural places: Problem, privilege, and possibility," *Journal of Research in Rural Education*, Vol 21, No 13, p 1-10.
- Busey, Chris (2009); "Teaching Secondary Social Studies in Inner City Schools," *The International Society for the Social Studies Annual Conference Proceedings*, 26-27 February, Orlando, p. 1
- Butler, Brandon ve Alexander Cuenca (2009); "Culturally Responsible Teaching: A Pedagogical Approach for the Social Studies Classroom," *The International Society for the Social Studies Annual Conference Proceedings*, 26-27 February, Orlando, p. 14-18.
- Ceyhun, İlhami (1999); *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim ve Derslerin Planlanması*, Bakanlar Matbaacılık, İstanbul.
- Chiodo, John ve Jeffery Byford (2004); "Do They Really Dislike Social Studies? A Study of Middle School and High School Students?" *Journal of Social Studies Research*, Vol 28, No 1, p. 16-26.
- Corbin, Steven (1994); *Lessons from the classroom: male and female high school students' attitudes toward and achievement in social studies*, Research and Evaluation Consultant, New York.
- Corbin, Steven (1997); "Comparison with other academic subjects and selected influences on high schools students attitudes toward Social Studies," *Manhattan Journal of Social Studies Research*, Vol 21, No 2, p. 13-18.
- Coşkun, Neriman ve Osman Samancı (2012); "İlköğretim 4. ve 5. Sınıflarda Sosyal Beceri Düzeyi ile Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumların Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi," *Journal of Educational and Instructional Studies In The World*, Vol. 2, s. 1.
- Cüceloğlu, Doğan (2008); *İnsan ve Davranışı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.

- Çakır, Özler, Adnan Kan ve Önder Sünbül (2006); “Öğretmenlik Meslek Bilgisi ve Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Tutum ve Özyeterlik Açısından Değerlendirilmesi,” *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 1, s. 36- 47.
- Çalık Temel, Serkan Koşar ve Emine Dağlı (2012); “İlköğretim Okullarında Kadın Yöneticilere Yönelik Öğretmen Tutumlarının Değerlendirilmesi,” *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 4, s. 637-662.
- Çınar, İkrâm (2004); “Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okullarında İlkokuma Yazma Öğretimine İlişkin Bir Araştırma,” *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 5, Sayı 7, s. 31-45.
- Çiftçi, Ümit (2002); “*Sosyal Bilgiler 6, 7 ve 8. Sınıf Derslerinde Materyal Kullanımının Öğrenci Başarısı ve Tutumlarına Etkisi*,” Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Demir, Ali (2010); “*İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*,” Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı, Şanlıurfa.
- Demirhan, Gıyasettin ve Figen Altay (2001); “Lise Birinci Sınıf Öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor Dersine İlişkin Tutumları Ölçeği II,” *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 10, Sayı 2, s. 9- 20.
- Deveci, Handan (2002); “*Sosyal Bilgiler Dersinde Probleme Dayalı Öğrenmenin Öğrencilerin Dersine İlişkin Tutumlarına, Akademik Başarılarına ve Hatırlama Düzeylerine Etkisi*,” Basılmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Dikmen, Ferda (2008); “*Sosyal Bilgiler Dersi 2005 Öğretim Programının Değerlendirme Boyutuna Dair 4. Ve 5. Sınıf Öğretmen Görüşleri*,” Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doğan, Ahmet Rüfayî (2000); *Birleştirilmiş sınıflarda eğitim öğretim*, Selim Ofset, Trabzon.
- Dowling, Woody (1995); *Integrating Constructivist Principles*, <http://webcache.googleusercontent.com> (Erişim Tarihi: 12.03.2014).
- Dursun, Fevzi (2006); “Birleştirilmiş Sınıflarda Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri,” *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, Sayı 2, s. 33- 57.
- Elma, Cevat (2013); “Birleştirilmiş Sınıflı Okullarda Görev Yapan Öğretmenlerin Yönetim ve Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar,” *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 23, Sayı 1, s. 75- 87.

- Erdem, Ali Rıza (2000); “ Eğitimde Sistem Geliştirme Planı” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 7, s. 153-161.
- Erdem, Ali Rıza (2011); *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Erden, Münire ve Yasemin Akman (1998); *Gelişim, Öğrenme- Öğretme*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Erden, Münire ve Yasemin Akman (2012); *Eğitim Psikolojisi*, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Ergin, Ayşe (2006); “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Karşı Tutumları,” Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Fernandez, Celestino, Grace Carroll Massey ve Sanford M. Dornbusch, (1975); “High school students' perceptions of social studies,” Stanford Center for Research and Development in Teaching, Stanford, CA. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED113241.pdf> (Erişim Tarihi: 20.04.2014).
- Geçer, Aynur (2002); “Öğretmen Yakınlığının Öğrencilerin Başarıları, Tutumları ve Güdülenme Düzeyleri Üzerindeki Etkisi,” Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gencil, İlke Evin (2006); “Öğrenme Stilleri, Deneyimsel Öğrenme Kuramına Dayalı Eğitim, Tutum ve Sosyal Bilgiler Programına Erişi Düzeyi,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Güllü Mehmet ve Mehmet Güçlü (2009); “Ortaöğretim Öğrencileri İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeği Geliştirilmesi,” *Niğde Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, Cilt 3, Sayı 2, s. 138- 150.
- Güngördü, Ersin (2002); *İlköğretimde Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Güngörmüş, Oya (1992); “Babanın Çocuğunun Zekası Akademik Başarısı Ve Benlik Kavramı Üzerine Etkisinin Araştırılması,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Haladyna Thomas, J. M Shaughnessy ve A. Redsun (1982); “ Relations of student, teacher and learning environment variables to attitude toward social studies,” *Journal of Social Studies Research*, Vol 6, p. 36-44.
- Holden, Irina (2012); “Predictors Of Students' Attitudes Toward Science Literacy,” *Communications in Information Literacy*, Vol 6, No 1, p. 107-123.

- Işık, Ayşe Derya ve Enver Tahir Rıza (2011); “Bilişim Teknolojileri Dersine Yönelik Tutum Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması,” *Journal of New World Sciences Academy Education Sciences*, Cilt 6, Sayı 1, s. 46–53.
- Inceoğlu, Metin (2010); *Tutum Algı İletişim*” Beykent Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Kabapınar, Yücel (2012); “*Kuramdan Uygulamaya Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*,” Pegem Akademi, Ankara.
- Kahyaoglu, Mustafa, Selami Yangın (2007); “İlköğretim Sınıf Öğretmenliği, Fen Bilgisi Ve Matematik Öğretmen Adaylarının Fen Bilgisi Öğretimine Yönelik Tutumları” *Zkü Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 3, Sayı 6, s. 203–220.
- Kan, Adnan ve Ahmet Akbaş (2005); “Lise Öğrencilerinin Kimya Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirme Çalışması,” *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, s. 227–237.
- Karaman, Fadıl (2006); “*Birleştirilmiş Sınıflarda Matematik Dersindeki Başarı Düzeyi İle Normal Sınıflardaki Başarı Düzeyinin Karşılaştırılması*,” Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Karakuş, Fazilet (2009); “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yapıcı Öğrenme Ve Otantik Değerlendirme Yaklaşımlarının Öğrencilerin Akademik Başarı, Kalıcılık ve Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarına Etkisi*,” Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Adana.
- Karasar, Niyazi (2008); *Bilimsel Araştırma Yöntemi*, Nobel Yayınları, Ankara.
- Kaya, İlyas (2011); “*Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Beden Dili Hareketlerinin Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumlarına Etkisi*,” Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, Kürşat ve Ersoy Taşdemirci (2005); “Birleştirilmiş Sınıflar İle Bağımsız Sınıflarda İlk Okuma Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Sorunların Karşılaştırmalı İncelemesi,” *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 19, s. 1–26.
- Kayalı, Hülya (2003); “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları,” *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, Sayı 18, s. 79-92.
- Kaymakçı, Selahattin (2009); “Yeni Sosyal Bilgiler Programı Neler Getirdi,” *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 29, Sayı 5, s. 1530- 1545.
- Kazu, Hilal, İbrahim Yaşar ve Serkan Aslan (2011); “Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasına Karşılaştırmalı Bir Bakış: Vietnam, Peru, Sri Lanka ve Kolombiya Örnekleri,” *International Online Journal of Educational Sciences*, Sayı 3, s. 1081- 1108.

- Kazu, Hilal ve Serkan Aslan (2012); “Birleştirilmiş Sınıf Öğretmenlerinin Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi,” *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Cilt 7, Sayı 2, s. 693–706.
- Keçe, Murat ve Zihni Merey (2011); “İlköğretim Sosyal Bilgiler Kazanımlarının Sosyal Bilimler Disiplinlerine Ve Disiplinlerarası Anlayışa Uygunluğunun Belirlenmesi,” *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, s. 110- 139.
- Kılıç, Durmuş ve Seda Abay (2009); “Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasında Öğretmenlerin Öğrenme- Öğretme Sürecinde Karşılaştığı Problemlere İlişkin Görüşleri,” *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 7, Sayı 3, s. 623- 654.
- Kiamanesh, Ali Reza (2004); “Factors Affecting Iranian Students’ Achievement in Mathematics, *International Research Conference*,” Cyprus.
- Khaled, Alazzi (2013); “Jordanian Students Attitudes Toward Social Studies Education,” *The Journal of International Social Research*, Vol: 6, No 24, p. 227-236
- Kocabaş, Ayfer (1997); “Temel Eğitim 2,Kademe Öğrencileri İçin Müziğe İlişkin Tutum Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması,” *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 13, s. 141–145.
- Köken, Nevzat (1995); “*İlkokullarda Sosyal Bilgiler Öğretimi*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Köken, Nevzat (2002); “Sosyal Bilgiler Kavramı Üzerine Bazı Düşünceler,” *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 8, s. 235- 246.
- Köklü, Nilgün (1995); “Tutumların Ölçülmesi Ve Likert Tipi Ölçeklerde Kullanılan Seçenekler,” *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 2, s. 81- 93.
- Köksal, Kemal (2009); *Birleştirilmiş Sınıflarda Öğretim*, Pegem A Yayıncılık, Ankara.
- Kraus, Stephen (1990); “Attitudes and the Prediction of Behavior: A Meta-Analysis,” *Paper resented at the Annual Convention of the American Psychological Association*, Boston.
- Little, W. Angela (2001); “9. Mutligrade Teaching: towards an international research and policy agenda,” *International Journal of Educational Development*, No 21, p. 481-497.
- Mather, Jeanne (2004); “Why do we Have to Studt These Old White Guys?” *Classroom Spice*, Vol 6, No 2, s. 1-4.

- Martin, Leisa A. (2009); "Who's Responsible for Citizenship Education? Views from Pre-service Educators," *The International Society for the Social Studies Annual Conference Proceedings*, 26-27 February, Orlando, p. 43.
- McGowan, Thomas, Alicia M. Sutton, ve Patricia G. Smith (1990); "Instructional elements influencing elementary students attitudes toward social studies," *Theory and Research in Social Education*, Vol 18, No 1, s. 37-52.
- Mc Kinney, Warren C., H.J. Jones (1992); "Effects of a Childrens' Book and a Traditional Textbook on Fifth Grade Students Achievement and Attitudes Toward Social Studies," *Paper Presented at the Meeting of the South West Educational Research Association*, Husston.
- MEB (2005); *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 4-5.Sınıflar Öğretim Programı*, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, Ankara.
- MEB (2006); *İlköğretim sosyal Bilgiler dersi 6.Sınıf öğretim Programı ve Kılavuzu*, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.
- MEB (2012a); *12 Yıl Zorunlu Eğitim Sorular-Cevaplar*, http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf (Erişim Tarihi: 30.09.2013).
- MEB (2012b); *Birleştirilmiş Sınıflar Haftalık Ders Programları*, <http://ttkb.meb.gov.tr/www/birlestirilmis-siniflar-haftalik-ders-programlari/icerik/105> (Erişim Tarihi: 30.09.2013).
- Miller, Bruce (1991); *Teaching and Learning in the Multigrade Classroom: Student Performance and Instructional Routines*, <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED335178.pdf> (Erişim Tarihi: 13.03.2014).
- Moroz, Wally (1996); *Student and Teacher Attitudes Toward Goverment Primary Schools in W.A.* Unpublished doctoral thesis, Curtin University of Technology, Perth W.A.
- Morrow, Mandel (1993); "Attitudes Toward Social Studies," <http://www.aare.edu.au/93/morrow/93157.txt> (Erişim Tarihi: 13.06.2014).
- Nacakcı, Zeki (2006); "İlköğretim Öğrencilerinin Müzik Dersine İlişkin Tutumları," *Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi*, 26-28 Nisan, Denizli, s. 220- 230.
- Oğur, Muhammet (2009); *Altıncı Ve Yedinci Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Oruç, Şahin ve Kadir Ulusoy (2008); "Sosyal Bilgiler Öğretimi Alanında Yapılan Tez Çalışmaları," *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 26, s. 121 -132.

- Öncü, Erman ve Hamit Cihan (2012); “Sınıf Öğretmeni Adayları İçin Beden Eğitimi Dersi Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi,” *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 18, s. 31–47.
- Özkal, Neşe (2000); “İşbirlikli Öğrenme ve Geleneksel Öğrenme Yöntemlerinin İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersindeki Akademik Başarı Benlik Kavramları ve Tutumları Üzerinde Etkileri,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Özkal, Neşe (2013); “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Olumlu Tutumların Özyeterlik İnançlarına Göre Yordanması,” *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, s. 399-408.
- Özkal, Neşe, Arzu Güngör ve Duygu Çetingöz (2004); “Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Öğretmen Görüşleri ve Öğrencilerin Bu Derse Yönelik Tutumları” *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, Sayı 40, s. 600-615.
- Özkal, Neşe ve Duygu Çetingöz (2006); “Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Başarı Durumlarına Göre İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları,” *Çağdaş Eğitim Dergisi*, Sayı 31, s. 22–28.
- Öztürk, Cemil (2012); *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Öztürk, Namık (2007); “Cumhuriyetin başlangıcından günümüze birleştirilmiş sınıf uygulaması,” *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 22, s. 28-35.
- Pahl, Ron (1995); “Do Students Prefer Social Studies, Science or English?” *The International Journal of Social Education*, Vol. 9, No 2, s. 53-56.
- Palavan, Özcan (2012); “Birleştirilmiş Ve Bağımsız Sınıflı İlköğretim 4. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgilerin Kazanımlarına Erişim Düzeyleri,” *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 31, Sayı 2, s. 281–294.
- Papanastasiou, Constantinos (2002); “*School Teaching and Family Influence on Student Attitudes toward Science: Based on TIMMS Data for Cyprus*,” *Studies in Educational Evaluation*, Vol. 28, s. 71-76.
- Parker, Walter ve John, Jarolimek (1984); “Citizenship and the Critical Role of the SocialStudies,” *NCSS Bulletin* no 72.
- Pehlivan, Hülya (2010); “Ankara Fen Lisesi Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Tutumları İle Akademik Benlik Tasarımlarının Bazı Ailesel Faktörler Açısından İncelenmesi,” *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt. 18, No. 3.
- Peker, Murat ve Şeref Mirasyedioğlu (2003); “Lise 2. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Tutumları Ve Başarıları Arasındaki İlişki” *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 2, Sayı 14, s. 157–166.

- Schug, Marc C., Robert J. Todd, ve R Beery (1984); "Why kids don't like social Studies", *Social Education*, Vol 48, No 5, s. 382-387 <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED224765.pdf> (Erişim Tarihi: 27.4.2014).
- Safran, Mustafa (2008); *Sosyal Bilgiler 7 Öğretmen Klavuz Kitabı*, Doğan Ofset Yayıncılık ve Matbaa, İstanbul.
- Safran, Mustafa (2014); *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Pegem Akademi, Ankara.
- Sağ, Ramazan ve Ramazan Sezer (2012); "Birleştirilmiş sınıf öğretmenlerinin mesleki eğitim ihtiyaçları" *İlköğretim Online*, Cilt 11, Sayı 2, s. 491-503 <http://ilkogretim-online.org.tr> (Erişim Tarihi: 7.10.2013).
- Sağlam, Halil İbrahim (2000); "Sosyal Bilgiler Dersinin Demokratik Tutum Geliştirmedeki Rolü," *Milli Eğitim Dergisi*, Sayı 146, s. 67-71.
- Shea, Peter (2000); "A Study of Captioned Interactive Video for Second Language Learning," *Journal of Educational Computing*, Vol. 22, No 3, s. 243-263.
- Sidekli, Sabri (2010); "İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin 2004 Programı Doğrultusunda Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları," *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 1-23.
- Sönmez, Veysel (2005); *Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Öğretmen Kılavuzu*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sönmez, Veysel (2010); *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Sözer, Ersan, Şefik Yaşar ve Gürhan Can (1998); "*Sosyal Bilgiler Öğretimi*" Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1064, Eskişehir.
- Şahin Yanpar, Tuğba (2001); "Oluşturmacı yaklaşımın sosyal bilgiler dersinde bilişsel ve duyuşsal öğrenmeye etkisi," *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt 1, Sayı 2, s. 465-481.
- Şimşek, Hüseyin ve Ali Demir (2012); "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları ve Öğrencilerin Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişki," *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 13, Sayı 2, s. 1-20.
- Tanwer, Mukesh (2012); "Teaching the way Children Learn," *Journal of Educational Research*, Vol 3, No 2, p. 10-16.
- Taşdemir, Cahit (2008); "İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Dersine Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenlere Göre Belirlenmesi: Bitlis Örneği," *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 17.

- Taşdemir, Cahit (2009); “İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Matematik Dersine Karşı Tutumları,” *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı 12, s. 89- 96.
- Tay, Bayram ve Betül Akyürek Tay (2006); “Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumun Başarıya Etkisi,” *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, Cilt 4, Sayı 1, s.73–84
- Thomas, Christopher ve Christopher Shaw (1992); *Issues in the Development of Multigrade Schools*, The World Bank Washington, D.C.
- Tokcan, Halil (2007); “*Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bütünsel Beyin Yaklaşımı İle Modellendirilmiş Etkinliklerin Akademik Başarı Ve Tutumlar Üzerindeki Etkisi*,” Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tokcan, Halil ve Gözde Alkan (2013); “Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kavram Karikatürlerinin Öğrenci Başarısına Etkisi” *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, s. 1-19.
- Tuna (2012); *4.sınıf sosyal bilgiler dersi öğretmen kılavuz kitabı*, Tuna yayınları, Ankara.
- Uzun, Aykut (2006); “*Üstün Veya Özel Yetenekli Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine İlişkin Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişki*,” Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Ünal Çiğdem ve İlhan İlter (2010); “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Lisansüstü Eğitime Olan Tutumları,” *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, s. 1-18.
- Waters, Stewart (2009); “U.S. Monuments and Memorials: Incorporating the Art of Remembering into the Social Studies Curriculum,” *The International Society for the Social Studies Annual Conference Proceedings*, 26-27 February, Orlando, p. 87-90.
- Varış, Yakup Alper ve Derya Cesur (2012); “Ortaöğretim Düzeyi Müzik Dersine Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi,” *Journal of New World Sciences Academy*, Cilt 7, Sayı 4, s. 361- 374.
- Vincent, Susan (1999); *The Multigrade Classroom: A Resource Handbook for Small,Rural Schools*, http://educationnorthwest.org/webfm_send/1151 (Erişim Tarihi: 24.03.2014).
- Yalçın, Pınar (1997); “*Ankara Merkez İlköğretim Okullarındaki 5. Sınıf Öğrencilerinin Matematik Başarıları İle Zekâ, Kaygı ve Tutum Puanları Arasındaki İlişki*,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Yapıcı, Mehmet ve Ceren Demirdelen (2007); “İlköğretim 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programına İlişkin Öğretmen Görüşleri” *İlköğretim Online*, www.ilkogretim-online.org.tr (Erişim Tarihi: 22.10.2013).
- Yaşar, Şefik (2005); “Sosyal Bilgiler Programı ve Öğretimi, Eğitimde Yansımalar,” *VIII. Yeni İlköğretim Programlarını Değerlendirme Sempozyumu Bildirisi*, 14-16 Kasım, Kayseri, s. 329-342.
- Yıldırım, Muhammed (2008); “Birleştirilmiş Sınıflı İlköğretim Okullarında Ses Temelli Cümle Öğretimi Yöntemi İle İlk Okuma Yazma Öğretimi Sırasında Karşılaşılan Güçlükler,” Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Yıldız, Mustafa ve Kemal Köksal (2009); “Birleştirilmiş Sınıf Uygulamasına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi,” *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt 17, Sayı 1, s. 1–14.
- Yılmaz, Olcay (2006); “İlköğretim 7. Sınıf Sosyal Bilgiler dersinde Proje Tabanlı Öğrenmenin, Öğrenenlerin Akademik Başarıları, Yaratıcılıkları ve Tutumlarına Etkisi,” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Zonguldak.
- Yılmaz, Kaya ve Mustafa Şeker (2011); “İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Bilgilere Karşı Tutumlarının İncelenmesi,” *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, Cilt 3, Sayı 10, s. 34- 50.
- Yılmaz, Mehmet (2011); “2005 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının Birleştirilmiş Sınıflarda Uygulanabilirliğinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi,” Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Yılmaz, Ayşegül ve Selçuk Beşir Demir (2014); “Ortaokul Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersine ve Sosyal Bilgiler Öğretmenine Karşı Tutumları ile Akademik Başarıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi,” *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Vol 9, No 2.

EKLER

Ek 1. Anket İzin Yazısı

T.C.
ZONGULDAK VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 45865702/605.01/3679776
Konu : Anket Çalışması

04/12/2013

VALİLİK MAKAMINA

Bülent Ecevit Üniversitesi Rektörlüğünün 20/11/2013 tarihli ve 1987 sayılı yazısında Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Melek YILDIZ AKIN'ın "Birleştirilmiş Sınıflı İlkokullarda Öğretim Gören Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları" konulu tez çalışması kapsamında Aralık 2013 - Şubat 2014 tarihleri arasında İlimiz Ereğli İlçesinde bulunan Birleştirilmiş Sınıflı İlkokulların 4. Sınıflarında Öğrenim görmekte olan öğrencilere anket uygulamak istediği belirtilmektedir.

Millî Eğitim Müdürlüğünde toplanan komisyonumuz, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Melek YILDIZ AKIN tarafından yürütülecek olan "Birleştirilmiş Sınıflı İlkokullarda Öğretim Gören Öğrencilerin Sosyal Bilgiler Dersine Yönelik Tutumları" konulu tez çalışmasını Aralık 2013 - Şubat 2014 tarihleri arasında İlimiz Ereğli İlçesinde bulunan Birleştirilmiş Sınıflı İlkokulların 4. Sınıflarında Öğrenim görmekte olan öğrencilere uygulanmasında sakınca olmadığına karar vermiş olup, 07/03/2012 tarihli ve 3616 sayılı "Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama (2012/13 nolu) Genelgesi" doğrultusunda Okul Müdürlüklerinin uygun gördüğü tarih ve saatlerde Okul Müdürlükleri denetiminde yapılması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

Turgut ÖZBEK
Millî Eğitim Müdürü

OLUR
.../12/2013

Ekrem AYLANÇ
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek 2. Tutum Ölçeği

Sevgili öğrenciler;

Elinizdeki bu anket bilimsel bir çalışma için kullanılacaktır. Bu nedenle ankete adınızı soyadınızı yazmanıza gerek yoktur. Anket içerisindeki cümleleri lütfen dikkatli bir şekilde okuyunuz. Size uygun gelen seçeneği (X) şeklinde işaretleyiniz. Zamanınızı ayırdığınız ve anketi cevapladığınız için teşekkür ederiz.

KİŞİSEL BİLGİ SORULARI

S1-Cinsiyet: Kız () Erkek ()

S2-Okulunuzun Adı:

S3-Annelerinizin Eğitim Düzeyi:

- a. Okuma yazma bilmiyor ()
- b. Okur-Yazar ()
- c. İlkokul mezunu ()
- d. Ortaokul mezunu ()
- e. Lise mezunu ()
- f. Fakülte veya yüksekokul mezunu ()

S4-Babanızın Eğitim Düzeyi:

- a. Okuma yazma bilmiyor ()
- b. Okur-Yazar ()
- c. İlkokul mezunu ()
- d. Ortaokul mezunu ()
- e. Lise mezunu ()
- f. Fakülte veya yüksekokul mezunu ()

S5-Annelerinizin Mesleği:

S6-Babanızın Mesleği:

S8.Ailenizin ortalama aylık geliri:

0-400YTL arası

401-800 YTL arası

801-1500YTL arası

1501-2000 YTL arası

2000 YTL ve yukarısı

S9-Öğretmeninizin Cinsiyeti: Kadın Erkek

S10-Birinci Dönem Sonundaki Sosyal Bilgiler Karne Notunuz: (100 üzerinden)

TUTUM MADDELERİ	EVET	Bilmiyorum	HAYIR
1. Sosyal Bilgiler dersini seviyorum.			
2. Sosyal Bilgiler dersi zevkli bir derstir.			
3. Sosyal Bilgiler dersi programdan kaldırılırsa üzülürüm.			
4. Sosyal Bilgiler dersinden nefret ediyorum.			
5. Sosyal Bilgiler isteyerek çalıştığım bir derstir.			
6. Sosyal Bilgiler zor bir derstir.			
7. Sosyal Bilgiler dersini çalışırken canım sıkılır.			
8. Sosyal Bilgiler dersine etkin olarak katılmaktan zevk alırım.			
9. Sosyal Bilgiler dersini dört gözle beklerim.			
10. Sosyal Bilgiler dersi olmasa okul daha zevkli olur.			
11. Sosyal Bilgiler dersinde konuşmak istemiyorum.			
12. Zorunlu olmasam sosyal bilgiler dersine çalışmam.			
13. Sosyal Bilgiler dersinde zaman geçmek bilmez.			
14. Sosyal Bilgiler dersinde edindiğim bilgilerin bana yararlı olacağına inandığım için bu dersi çalışıyorum.			
15. Mümkün olsa sürekli sosyal bilgiler dersine çalışırım.			
16. Sosyal Bilgiler dersi eğlenceli bir derstir.			
17. Sosyal Bilgiler dersini diğer derslere göre daha çok severek çalışırım.			
18. Sosyal Bilgiler dersi en çok sıkıldığım derstir.			
19. Sosyal Bilgiler dersine isteyerek katılmıyorum.			
20. Sosyal Bilgiler dersi öğrenmemiz gereken bir derstir.			
21. Sosyal Bilgiler dersinde edindiğim bilgilerin bana yararlı olacağına inanmıyorum.			
22. Sosyal Bilgiler dersine isteyerek katılıyorum.			